

Elena Eriksen & Kirsten Rønning Nielsen

PÅ MED DANMARK

Lærervejledning

Lærervejledning til

Integration	5
Unge nydanskere	27
Udkantsdanmark	49
Moderne familiemønstre	71
Danske udvandrere	93

Lærervejledning: På med Danmark

© Straarup & Co 2020

Forfattere: Elena Eriksen & Kirsten Rønning Nielsen

Redaktion: Mille Husballe Kristensen og Jeanette Rasmussen

Layout: Peder Hovgaard, ph7.dk

1. udgave, 1. oplag

straarupogco.dk

Gengivelse eller reproduktion af indholdet er ikke tilladt ifølge lov om ophavsret. Undtaget herfra er korte uddrag til brug i anmeldelser. Kopiering må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copydan, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

Øvelserne arbejder med de enkelte læsetekster i tekstbogen samt de tilhørende lyttetekster. Til hvert enkelt kapitel er der forskellige øvelsestyper, hvor fokus varierer mellem undervisningsdisciplinerne: lytning, læsning, mundtlig kommunikation, skrivning og grammatik.

Vi vil kort gennemgå anvendelsen af øvelsestyper.

INTEGRATION

Integration

Denne øvelse laves som det allerførste, dvs. inden der tages hul på teksterne om *integration*. Øvelsen skal sætte gang i tanker og snak om hele emnet, som behandles i kapitlet.

Den enkelte kursist starter med at arbejde med sine egne tanker om emnet, og til sidst laves der i grupper en mindmap over emnet integration for at visualisere forskellige delelementer af emnet.

Vi har bevidst valgt ikke at opstille en form for facitliste til denne øvelse, da den kan løses på mange måder alt efter kursisternes faglige niveau. Det vigtigste i øvelsen er, at der dannes en forforståelse af det emne, der nu skal tages fat på.

Øvelser til læseteksten: "Mine argumenter faldt som vanddråber på beton"

Fokus på læseforståelse

Øvelsen er træning i indholdslæsning og søgning efter information. Kursisterne læser teksten i bogen, svarer skriftligt på de ti spørgsmål til teksten og forbereder et mundtligt referat af 1-2 minutters varighed. Der må gerne bruges stikord til referatet, men referatet gives med lukket bog.

Fokus på ordforråd

Find ordene/udtrykkene: Kursisterne skal i teksten finde *interessante* og *nyttige* ord og udtryk og forklare dem ud fra konteksten. Bagefter finder kursisterne selv på nye sætninger, hvor udtrykkene kan bruges i daglig tale – både mundtligt og skriftligt. Det er vigtigt, at der sættes god tid af til at lave eksempler, så alle får udtrykkene ind under huden og dermed bliver i stand til at bruge dem en anden gang.

Find antonymer og synonymer: Formålet med øvelsen er at stimulere og udvide kursisternes ordforråd. Først findes ordet i teksten, hvorefter ordets betydning diskuteres – i grupper eller på klassen. Dernæst ledes tankerne hen på, hvordan man kan sige det samme med et andet ord (et synonym) eller det modsatte (med et

antonym). Hvis man ser bort fra konteksten og ser på ordet isoleret, kan det måske også have andre betydninger. Ordene i øvelsen kan være ord fra alle ordklasser.

Fokus på skrivning

Øvelsen er en skriftlig kommenteringsopgave, hvor kursisterne først skal beskrive hovedtrækkene ved de tal, der fremgår af en undersøgelse af, hvordan danskere har fundet deres partner. Dernæst skal de kommentere ét eller to af de seks oplyste punkter. Til sidst skal kursisterne vurdere fordele og ulemper ved at finde en partner gennem venner og familie i forhold til at finde partneren på nettet.

Skriveopgaven kan gives som hjemmearbejde, eller den kan laves på klassen som pararbejde eller individuelt. Afsæt da ca. 45-60 min. til skrivningen.

Uanset hvor skriveopgaven laves, er det en god idé at læse opgaven igennem sammen, så alle har forstået opgavens indhold og struktur, inden skrivningen starter. Da mange eksamensopgaver er bygget op på samme måde, er det også god eksamenstræning at lære kursisterne vigtigheden af at læse og forstå øvelsen til fulde inden skrivningen.

Læreren bør også forklare kursisterne vigtigheden af en god tekstopbygning/struktur med inddeling i afsnit og sammenkædning af afsnittene ved hjælp af sammenhængsmarkører, så 'den røde tråd' er der igennem hele teksten. Husk også at få kursisterne til at begrunde deres synspunkter, så de bliver udfoldet og uddybet med argumenter og relevante eksempler.

Øvelser til læseteksten: "Drengene på gaden"

Fokus på grammatik (Verber)

Meningen med øvelserne er at vække kursisters sproglige opmærksomhed på verber i forskellige tider. Kursisterne skal først finde alle datidsformer og lave dem om til nutid, og bagefter skal de finde nutidsformer og lave dem om til datid. Læreren kan

forklare, hvordan verberne fordeler sig i to regelmæssige og en uregelmæssig bøjningsgruppe. Til sidst er der en indsætningsøvelse, hvor kursisterne selv skal bøje verber og sætte dem ind i den rigtige form. Fokus er på nutids-r-endelse og datidsformer.

Fokus på tekstsammenhæng

Meningen er at vække kursisters diskursive opmærksomhed og tale om de sammenhængsmarkører, som markerer den logiske sammenhæng (kohærens) med sproglige midler (kohæsiionsmarkører): konjunktioner, adverbier, brugen af forfeltet, artikler, pronomener osv. Kursisterne skal først lære at se, hvordan markørerne virker i teksten, så de kan lære at bruge dem i deres egne tekster. Det er vigtigt både i forhold til de krav, der stilles til PD 2 og PD 3 og til den skriftlige eksamen på FVU trin 4.

Kursisterne skal finde sammenhængsmarkører i teksten og fordele dem i grupper:

- Hovedsætningskonjunktioner (*og, men, for, så, eller*).
- Ledsætningskonjunktioner (*da, som, fordi, når, hvis, så osv.*).
- Adverbier (husk inversion efterfølgende) (*derfor, så, derefter, omvendt osv.*).
- Andre ordklasser (*med andre ord og lign.*).

Det vil hjælpe dem med at kategorisere sammenhængsmarkørerne og bruge dem i deres egne tekster.

Fokus på skrivning

Kursisterne skal læse teksten i sin fulde længde og finde ord i teksten, som bærer fortællingen frem, dvs. de såkaldte nøgleord. De hjælper med at gengive tekstens indhold i et referat.

Læreren bør fortælle kursisterne om skrivegenren referat, da der er nogle bestemte regler, man skal overholde, og kursisterne skal huske:

- Kun de vigtigste ting skal med i referatet, ingen detaljer.
- Man skal skrive i 3. person, ingen direkte tale.
- Man må ikke gengive sin egen mening.
- Man skal følge teksten kronologisk, ingen spring i tiden.

Til sidst skal kursisterne skrive et referat af teksten på baggrund af de nøgleord/udtryk, de har fundet. De skal være ekstra

opmærksomme på tekstopbygning, inddeling i afsnit, kohæsiionsmarkører (sammenhængsmarkører) og den logiske sammenhæng imellem afsnittene. De kan skrive i undervisningstiden eller hjemme, de må gerne bruge ordbøger og skal skrive minimum 200 ord.

Øvelser til lytteteksten: "Jeg var usynlig"

Teksten "Jeg var usynlig" er kun tænkt til brug ved lytteøvelser og mundtlige opgaver og findes derfor kun i Lærervejledningen.

"Jeg var usynlig"

Mahmood, 28 år, arbejdsgiver

Mahmood er 12 år, da han flygter fra Somalia sammen med sin mor og to mindre søskende. Han husker det som en drøm, en anderledes og mærkelig drøm, som han helst vil undgå at snakke om. Han husker tiden på asylcentret Sandholm. Der var mange børn, voksne og ældre, som alle var på flugt fra krig, som regel en uforståelig og beskidt krig. Mahmood kan ikke huske detaljerne, men han lærer hurtigt dansk på asylcentret på en slags sprogskole for asylansøgere. I løbet af et halvt år er han i stand til at gøre sig forståelig på dansk. I dag synes han, at det er overraskende, at det gik så stærkt med at lære det danske sprog, som er et svært sprog både med hensyn til udtalen og det grammatiske. Dengang var det ikke meningen, at han og resten af familien skulle bo i Danmark på ubestemt tid. Lige så snart krigen var overstået, skulle de tilbage til deres land. Derfor var der mange, der ikke forstod, hvorfor Mahmood gik så meget op i Danmark og det danske sprog.

"Vi fik asyl allerede efter et halvt år og flyttede til Odense, hvor vi fik vores egen lejlighed med det samme. Jeg startede i modtageklassen, men jeg talte allerede så meget dansk, at jeg straks blev overflyttet til en 8. klasse. Det gik stærkt, men i mellemtiden var jeg blevet klar over, at jeg ikke kunne blive en ligeværdig elev i klassen med det dansk, som jeg havde lært på asylcentret og i modtageklassen. Jeg blev meget tilbageholdende og fulgte ikke så godt med i det faglige, men det lykkedes mig at falde til ro. Midt i 9. klasse gav vejlederne udtryk for, at jeg ikke skulle gøre mig forhåbnin-

ger om at få en uddannelse. Min mor, som ikke talte dansk, ønskede sig ellers, at jeg ligesom de fleste kunne komme på gymnasiet. Hun troede, at jeg var fagligt parat til at komme videre," siger Mahmood og fortæller, at det var vigtigt for ham ikke at skuffe familien, som havde store forventninger til ham.

Mahmood har svært ved at fortælle sin mor, at han helst vil starte på en håndværkeruddannelse efter 10. klasse. På den anden side får han at vide af vejlederne, at han ikke skal gøre sig for store forhåbninger, fordi hans danskundskaber ikke rækker så langt. Med andre ord er Mahmood ikke egnet til en uddannelse, hvor man skal kunne tale og skrive dansk på et højt niveau.

"Inde i mit hoved havde jeg en ganske overskuelig plan, som gik ud på, at jeg ville være en slags bygningsarbejder. Sådan én, der både kunne bygge mure, udføre tømreropgaver, arbejde som elektriker og meget andet. Når jeg så var udlært, ville jeg tilbage til Somalia og bygge mit land op. Det var simpelthen min plan. Helt enkel og overskuelig. Men så fandt jeg ud af, at det ikke hed en håndværkeruddannelse i Danmark, og at man ikke kunne uddanne sig til samtlige grene på én gang. Jeg blev skuffet og lavede min plan om. Nu ville jeg være murer, og mine vejledere på skolen skulle ikke bestemme det. Det skulle absolut lykkes mig at tage en uddannelse som murer og senere realisere drømmen om at vende tilbage til Somalia og være med til at bygge landet op. Hvor svært kunne det være?"

Praktikplads

Det lykkes Mahmood at komme ind på mureruddannelsen trods vanskeligheder. I mellemtiden lykkes det ham også at overbevise sin familie om, at han har valgt det rigtige. Men han opdager snart, at vejlederne alligevel har lidt ret.

"Jeg havde ganske enkelt svært ved de mange navneord, der dukkede op under uddannelsen. Når læreren sagde trillebør, hentede jeg skovlen. Jeg måtte på ny øge mit ordforråd, hvis jeg overhovedet skulle have en chance. Det var en hård kamp, men jeg skulle jo vinde. Jeg vidste, at jeg nok skulle overkomme opgaven, når bare jeg fokuserede på mit mål.

Men så kom der andre problemer hen ad vejen. Alle os elever lavede hvert vores projekt på skolen, og de lokale firmaer og vores familier skulle komme for at se, hvad vi havde lavet. Samtidig med at firmaerne kom på besøg, tilbød de også praktikpladser. Vi stod i hvert vores rum og viste vores kommende arbejdsgivere, hvad vi kunne, men de gik lige forbi mig uden at lægge mærke til, hvad jeg havde lavet. Jeg følte mig på den ene side usynlig – som en lille sort prik, ingen lagde mærke til. Jeg stod alene sammen med min familie med tårer i øjnene og tænkte for første gang på, om jeg havde valgt den rigtige uddannelse. På den anden side følte jeg mig meget stærkere og ville ikke skuffe alle dem, der troede på mit projekt. Alle de andre, som jeg gik i klasse med, fik en praktikplads i løbet af ingen tid. Jeg begyndte at skrive ansøgninger,” siger Mahmood og gentager for sig selv: “Jeg var bare en sort prik ...”

Mahmood går på jagt efter en praktikplads og skriver over 50 ansøgninger til både små og store firmaer. Han nøjes ikke med at skrive til arbejdsgiverne, han tager også personlig kontakt til nogle af arbejdspladserne i håb om, at den direkte kontakt vil hjælpe ham i den vanskelige situation. Mange af arbejdsgiverne har et standardsvar til ham: ”Kom igen om to uger.” Han mister til sidst retten til SU, fordi han ikke har fundet en praktikplads til tiden. Han kontakter straks kommunen for at få økonomisk hjælp, og kommunen placerer ham på et beskæftigelsesprojekt.

“Beskæftigelsesprojektet var mere målrettet mod de unge drenge med indvandrerbaggrund, der enten havde et misbrug eller af andre grunde ikke ville arbejde. Arbejdet bestod i, at vi skulle lære at stå op om morgenen, lære at gå på arbejde og lære at udføre bestemte rengøringsopgaver, hvor vi ofte skulle gøre rent samme sted om og om igen, under en mærkelig leders herredømme, hvis pædagogiske og menneskelige evner ikke rakte så langt, at vi kunne snakke om tingene. En af opgaverne gik ud på at fjerne graffiti med ansigtet vendt mod en tilfældig mur uden menneskelig kontakt. En dag spurgte jeg mig selv, hvad jeg havde gang i, når alle mine klassekammerater havde en praktikplads? Det var meget hårdt for mig at blive afskåret fra de andre. Tre måne-

der senere fik jeg endelig en plads hos et firma. De havde tre til samtale, og de valgte mig.”

Trods et meningsløst beskæftigelsesprojekt lykkes det Mahmood at holde liv i sine drømme. De gange, nedturene gør ham forvirret, finder han løbeskoene frem og løber lange ture. At løbe bliver en trøst, som han kommer til at holde mere og mere af. Han dæmper sin vrede ved at løbe længere for hver gang. På den måde generobrer han sin indre ro. Løbeturene var tæt på at skaffe ham en plads på det danske landshold. Han var kun ét sekund fra at komme med.

Iværksætter

Mødet med det virkelige Danmark begynder, da han får sin første praktikplads. Han har svært ved at tilpasse sig kulturen på arbejdspladsen. Håndværkerretorikken i pauserne, når de sidder i skuret, overrasker ham. Allerede efter to uger bliver der råbt efter ham, og en murer kalder ham “negerarbejder” og nægter at samarbejde.

“Mester fik fat i ham og ville have, at han sagde undskyld. Jeg sagde, at jeg hverken var vred eller ked af episoden, og at jeg følte mig godt tilpas. Jeg vidste, at jeg ikke skulle klare mine problemer med hjælp fra en mester på det danske arbejdsmarked. I stedet for at reagere på de negative udtalelser valgte jeg at nedtone min vrede og lovede mig selv, at jeg nok skulle overkomme vanskelighederne ved at blive fagligt dygtig. Med hensyn til skurvognssnakken gjorde jeg det helt klart for mig selv, at jeg var nødt til at acceptere den nye kultur, som jeg skulle være en del af resten af mit liv. Jeg kunne specielt ikke klare, når håndværkerne snakkede om, hvordan de dyrkede sex derhjemme, og om hvordan de ophidsede damen under samleje. Jeg kom jo fra en kultur, hvor det seksuelle var et tabu, noget man ikke snakkede med andre om.”

Mahmood klarer sig godt igennem sin praktik og bliver færdiguddannet i 1999 med succes. Han er kun 20 år på det tidspunkt og er ved at droppe drømmen om at vende tilbage til hjemlandet. Diplomet, som han bringer med sig hjem til sin mor og to søskende, viser sig ikke at være tilfredsstillende for moren, men Mahmood har opnået sit mål. Kort efter får han et job som murer

i det samme firma, som han var praktikant i. Samme år får han dronningens medalje og fem tusinde kroner fra den daværende borgmester i Odense Kommune, Anker Boye, for sin dygtighed og sit engagement. Medaljen opmuntrer ham yderligere. Kort efter begynder han på uddannelsen til bygningskonstruktør, men opgiver uddannelsen og vender tilbage til murerjobbet hos sin tidligere mester.

“Pludselig gik det op for mig, at jeg ikke blev accepteret som en ligeværdig håndværker af kollegerne. Det lå i kortene, at en ’neger’ som mig selvfølgelig ikke kunne være lige så dygtig som dem. Jeg begyndte at tænke på, om det var det, jeg ville bruge mit liv på; at høre på de mange irriterende bemærkninger fra klokken seks om morgenen til klokken fire om eftermiddagen og blive ved med at vente på at blive accepteret. Så lagde jeg en ny plan om at starte mit eget murerfirma. Tanken var tillukkende og udfordrende og gav mig mere styrke.”

Mahmood får sig en god snak med en af sine danske kolleger. Kollegaen afviser Mahmoods tilbud om partnerskab, men kort efter lykkes det Mahmood at overtale ham. Mahmood realiserer sin plan i 2005. Det bliver til et tomandsfirma, der stille og roligt udvikler sig til en succesfuld virksomhed, som i dag har yderligere fire medarbejdere.

“Det er min partner, der tager ud til kunderne, måler op og giver tilbud. Det er bedst for os begge. Jeg kan godt forstå, at fru Jensen ikke kan acceptere, sådan lige med det samme, at en somalier kan have et murerfirma, og at han kan være lige så dygtig som de danske håndværkere. Det er vigtigt at forstå, at integration tager tid. Somme tider er det ikke nok med de politiske tiltag for at fremskynde en god og hurtig integration. De er selvfølgelig vigtige, men tiden skal også arbejde for sagen,” siger Mahmood og fortsætter: “Nogle gange når vi kommer ud på en byggeplads, og jeg har to praktikanter med, vil kunderne helst snakke med praktikanterne, fordi de ikke har en forventning om, at jeg kan eje firmaet og være den ansvarlige mester. Jeg bliver overhovedet ikke fornærmet eller sur. Når jeg så forklarer, at det er mig, der træffer beslutningerne, bliver der lidt stille. I anden omgang er det så mig, kunderne henvender sig til.”

Mahmood er ikke holdt op med at sætte sig nye mål. Ud over at være arbejdsgiver og den ansvarlige mester i sin virksomhed bruger han en del af sin fritid på bestyrelsesarbejde hos Dansk Byggeri. Og det er ikke utænkeligt, at han stiller op som kommunalpolitiker i Odense Kommune ved det kommende valg.

Fokus på lytning

Monolog: Kursisterne skal lytte til teksten fra start til og med ”Jeg var bare en sort prik ...”, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til monologteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

Lytningen kan også bruges til dictogloss: Lad kursisterne lytte til teksten minimum to gange, anden gang med nedskrivning af stikord. Til sidst skriver kursisterne et referat af historien i par/små grupper.

Besvarelsene fra grupperne kopieres af læreren og gennemgås/gennemarbejdes eller forbedres på klassen (eventuelt på tavlen).

Dialog: Kursisterne skal lytte til dialogteksten, som findes nedenfor, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til dialogteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

I: interviewer

M: Mahmood

I: Hvad synes du om det beskæftigelsesprojekt, du kommer på, da du ikke kan finde en praktikplads?

M: Beskæftigelsesprojektet var mere målrettet mod de unge

drengene med etnisk minoritetsbaggrund, der enten havde et misbrug eller af andre grunde ikke ville arbejde.

I: Og hvad skulle I lave?

M: Arbejdet bestod i, at vi skulle lære at stå op om morgenen, lære at gå på arbejde og lære at udføre bestemte rengøringsopgaver, hvor vi ofte skulle gøre rent samme sted om og om igen, under en mærkelig leders herredømme, hvis pædagogiske og menneskelige evner ikke rakte så langt, at vi kunne snakke om tingene. Fx om hvorfor vi skulle gøre rent samme sted flere gange. En af opgaverne gik ud på at fjerne graffiti med ansigtet vendt mod en tilfældig mur uden menneskelig kontakt.

I: Hvordan lykkedes det dig at komme videre fra beskæftigelsesprojektet?

M: En dag spurgte jeg mig selv, hvad jeg havde gang i, når alle mine klassekammerater var i lære. Det var meget hårdt for mig at blive afskåret fra de andre. Tre måneder senere fik jeg endelig en plads hos et firma. De havde tre til samtale, og de valgte mig.

I: Hvordan husker du mødet med din første arbejdsplads som lærling?

M: Jeg havde svært ved at tilpasse mig kulturen på arbejdspladsen. Håndværkerretorikken i skuret i pauserne overraskede mig. Allerede efter to uger var der en murer, der kaldte mig for 'negerarbejder'. Mester fik fat i ham og ville have, at han sagde undskyld. Jeg sagde, at jeg hverken var vred eller ked af episoden, og at jeg følte mig godt tilpas. Jeg vidste, at jeg ikke skulle klare mine problemer med hjælp fra en mester på det danske arbejdsmarked. I stedet for at reagere på de negative udtalelser valgte jeg at nedtone min vrede og lovede mig selv, at jeg nok skulle overkomme vanskelighederne ved at blive fagligt dygtig.

I: Hvad med omgangstonen på arbejdspladsen?

M: Med hensyn til skurvognssnakken* gjorde jeg det helt klart for mig selv, at jeg var nødt til at acceptere den nye kultur, som jeg skulle være en del af resten af mit liv. Men jeg kunne specielt ikke

klare, når håndværkerne snakkede om, hvordan de dyrkede sex derhjemme, og om hvordan de ophidsede damen under samleje. Jeg kom jo fra en kultur, hvor det seksuelle var et tabu, og noget man ikke snakkede med andre om.

I: Klarede du dig ellers godt gennem praktikken?

M: Ja, det gjorde jeg. Og jeg blev færdiguddannet i 1999 med succes. På det tidspunkt var jeg kun 20 år og var ved at droppe drømmen om at vende tilbage til mit hjemland.

I: Hvor fik du arbejde, da du var færdig?

M: Jeg fik et job som murer i samme firma, som jeg var i praktik hos, kort tid efter jeg var færdig. Og samme år fik jeg dronningens medalje og fem tusinde kroner fra den daværende borgmester i Odense Kommune, Anker Boye, for min dygtighed og engagement.

I: Og du startede også på en ny uddannelse?

M: Ja, jeg begyndte på en uddannelse til bygningskonstruktør, men opgav og vendte tilbage til murerjobbet hos min tidligere mester.
**Meget fri og måske grov snak, som håndværkerne har sammen, når de holder pause i deres skur (spise- og pausevogn).*

Fokus på læsestrategier

En del af lytteteksten er her brudt op i små stykker, som kursisterne skal sætte sammen i den rigtige rækkefølge. Der er to distraktorer, dvs. to forkerte tekststykker, som ikke skal bruges.

Øvelsens formål er at sætte fokus på kohæsion, dvs. tekstens sproglige sammenhæng. For at blive en god læser er det meget vigtigt at være opmærksom på kohæsion i teksten. Forskellige ord og udtryk fremhæver sammenhængen i teksten og siger noget om, hvordan de enkelte tekstdele og sætninger hænger sammen.

Der kan både være tale om:

- Konjunktioner som fx: *og, men, fordi, da, når, mens, så.*
- Adverbier som fx: *alligevel, aldrig, dog, altså.*
- Ord, der refererer til hinanden, som fx: *jeg, mig, min; Peter – han, ham, hans; katten – den; huset – det; mine forældre – de, dem, deres; Lasse og jeg – vi, os, vores.*

Også tegnsætningen er vigtig. Måske er det et citat (og dermed et citationstegn), som starter i ét tekststykke og afsluttes i et andet.

FACIT:

”En ligeværdig håndværker?”

- 3 Så lagde jeg en ny plan om at starte mit eget murerfirma. Tanken var tillokkende og udfordrende og gav mig mere styrke.”
- 7 Det er vigtigt at forstå, at integration tager tid. Somme tider er det ikke nok med de politiske tiltag for at fremskynde en god og hurtig integration.
- 5 Mahmood realiserer sin plan i 2005. Det bliver til et tomandsfirma, der stille og roligt udvikler sig til en succesfuld virksomhed, som i dag har yderligere fire medarbejdere.
- 10 Mahmood er ikke holdt op med at sætte sig nye mål. Ud over at være arbejdsgiver og den ansvarlige mester i sin virksomhed bruger han en del af sin fritid på bestyrelsesarbejde hos Dansk Byggeri. Og det er ikke utænkeligt, at han stiller op som kommunalpolitiker i Odense Kommune ved det kommende valg.
- Mahmood er 12 år, da han flygter fra Somalia sammen med sin mor og to mindre søskende. Han husker det som en drøm, en anderledes og mærkelig drøm, som han helst vil undgå at snakke om.
- 1 ”Pludselig gik det op for mig, at jeg ikke blev accepteret som en ligeværdig håndværker af kollegerne. Det lå i kortene, at en ’neger’ som jeg selvfølgelig ikke kunne være lige så dygtig som dem.
- 4 Mahmood får en god snak med en af sine danske kolleger. Kollegaen afviser Mahmoods tilbud om partnerskab, men kort efter lykkes det Mahmood at overtale ham.
- 9 Jeg bliver overhovedet ikke fornærmet eller sur. Når jeg så forklarer, at det er mig, der træffer beslutningerne, bliver der lidt stille. I anden omgang er det så mig, kunderne henvender sig til.”

- 2 Jeg begyndte at tænke på, om det var det, jeg ville bruge mit liv på; at høre på de mange irriterende bemærkninger fra klokken seks om morgenen til klokken fire om eftermiddagen og blive ved med at vente på at blive accepteret.
- 6 ”Det er min partner, der tager ud til kunderne, måler op og giver tilbud. Det er bedst for os begge. Jeg kan godt forstå, at fru Jensen ikke kan acceptere, sådan lige med det samme, at en somalier kan have et murerfirma, og at han kan være lige så dygtig som de danske håndværkere.
- Det lykkes Mahmood at komme ind på mureruddannelsen trods vanskeligheder. I mellemtiden lykkes det ham også at overbevise sin familie om, at han har valgt det rigtige. Men han opdager snart, at vejlederne alligevel har lidt ret.
- 8 De er selvfølgelig vigtige, men tiden skal også arbejde for sagen,” siger Mahmood og fortsætter: ”Nogle gange når vi kommer ud på en byggeplads, og jeg har to praktikanter med, vil kunderne helst snakke med praktikanterne, fordi de ikke har en forventning om, at jeg kan eje firmaet og være den ansvarlige mester.

Fokus på interaktion

Der er i øvelsen lagt op til en diskussion af det overordnede emne integration – i par eller smågrupper. Kursisterne diskuterer emnet med udgangspunkt i øvelsens fire spørgsmål. Efter diskussionen fremlægger alle par deres synspunkter, og læreren forsøger at holde styr på, hvor der er enighed/uenighed. Formålet er mundtligt at komme rundt om emnet og se det fra forskellige synsvinkler samt at lære kursisterne turtagning i en diskussion ved at bruge markører som: ”Det har du ret i, men jeg synes ...”, ”Jeg er enig/uenig med dig, men på den anden side ...”. Andre kommunikationsstrategier kan være forståelsestjek og gambitter som: ”mmm”, ”jo”, ”jamen”, ”nej” eller ”Hvad siger du?” og ”Vil du sige det igen?” ved direkte misforståelser.

Hvis kursisterne kan begynde at argumentere for deres mening, specielt ved uenighed med samtalepartneren, skal de lære at bruge: ”Det synes jeg, fordi ...”, ”Jeg tror, at ... fordi ...”, ”Hvad mener du med det? Jeg mener noget andet”.

Selv hvis de er enige, er det stadig vigtigt at kunne sætte ord på sine meninger og holdninger – den mundtlige produktion/output er lige så vigtig som input.

Øvelser til læseteksten: "Jeg gik mine egne veje"

Fokus på ordforråd (Ordkendskab)

Det kan indlæres og tilegnes på mange måder. Vi har bestræbt os på at lave forskellige typer øvelser, som har fokus på ordforrådsudvidelse og ordkendskab:

- Kollokationer (faste ordforbindelser) – find de ord, der hænger sammen.
- Find synonymmer (ord, der ligner hinanden i betydning).
- Find antonymer (ord med den modsatte betydning).
- Ordfamilier (find det ord, der ikke passer til det semantiske felt).
- Nuancer i sprogbrug (find ordenes kraft).
- Faste udtryk.

Arbejd også med forskel i ordklasserne. Kursisterne skal være opmærksomme på ordenes sprogbrug på forskellige niveauer:

- Det semantiske.
- Det morfologiske.
- Det syntaktiske.

Fokus på ordforråd (Indsætningsøvelse)

Kursisterne skal vælge ét ud af tre ord i parentes og sætte det ind i teksten. Der er 15 ord i alt. Øvelsen passer til ordforrådstest på både DU modul 4 og 5 og FVU trin 4. Der er to distraktorer hver gang, som nogle kursister nok vælger, selv om de er forkerte. Så bør læreren forklare på klassen, hvad de andre ord betyder, og hvorfor man ikke kan bruge dem ved hver enkelt sætning. På den måde udvider kursisterne også deres ordforråd og lærer at bruge ordene rigtigt.

FACIT:

"Hvorfor skulle jeg have identitetsproblemer? tænkte jeg. Jeg kunne jo træde ind og (*igennem* | **ud af** | *over*) begge mine identiteter, uden at det behøvede at være et problem. Der var ikke noget forkert i at være en dansk-pakistaner som sådan. Jeg var jo født og opvokset i Danmark med danske venner og danske traditioner, hvilket gjorde, at jeg ikke kunne (*slås* | *ligestilles* | **sammenlignes**) med en pakistaner i Pakistan. Mine forældre kunne også se, at jeg ikke havde problemer med at være pakistansk, når jeg var (**sammen med** | *uden* | *afhængig af*) dem eller andre familiemedlemmer, eller når vi var på familiebesøg i Pakistan. Det skal også siges, at min far har spillet en stor rolle i min opvækst gennem (*familien* | **årene** | *ugerne*).

Han lagde op til, allerede da jeg var lille, at vi kunne snakke om alt. Den tradition fortsatte og fortsætter stadigvæk. Jeg havde ikke noget at (**skjule for** | *fortælle til* | *spørge om*) min far. Jeg vidste på forhånd, at jeg kunne fortælle ham alt – også alt det, jeg måske var (*god til* | **i tvivl om** | *fortrolig med*). I dag forstår jeg, at dialogen har betydet enormt meget for mig."

Ahmed aftjener sin værnepligt i Danmark og går målrettet efter en uddannelse som IT-ingeniør. Det sker samtidig med, at hans forældre gerne vil se ham i et ægteskab med en pakistansk pige og gerne en kusine fra Pakistan. Ahmed tager forældrenes ønske med ro og kommer videre med sin uddannelse. Han ved, at uddannelse er (*nemmere* | **vigtigere** | *vanskeligere*) end alt det andet, hvis han skal have et godt liv i Danmark. Kort efter uddannelsens afslutning skriver Ahmed (**en ansøgning** | *en eftersøgning* | *en gennem søgning*) til A. P. Møller – Mærsk. Han søger en stilling som IT-ingeniør.

"Allerede efter få uger kom jeg ind hos Mærsk, hvor jeg fik arbejde med (*tidligere* | **efterfølgende** | *forhenværende*) mulighed for ekstrauddannelse og kompetenceløft. Man kan godt sige, at jeg er uddannet af Mærsk i dag," siger Ahmed og fortæller, at han efter otte år hos Mærsk (*er* | **har** | *bliver*) startet sin egen IT-virksomhed.

Samtidig med uddannelse og arbejde lykkes det hans forældre at arrangere (*en tur til hjemlandet* | **et ægteskab** | *en skilsmisse*) for

Ahmed med kusinen i Pakistan. En hel familie involverer (*sig* | *dem* | *ham*) i ægteskabet med et ønske om, at de unge får skabt en masse kærlighed og en god familie. Ahmed siger ja for ikke at skuffe sine forældre, men også med et håb om, at ægteskabet måske vil lykkes. Men den danske stemme i ham har sine forhold. Igennem hele sit liv i Danmark har han lært, at han selv skal (*lave* | *møde* | *træffe*) sine valg, og at det aldrig vil lykkes, hvis andre tænker og lægger planer for ham.

”Igennem hele mit liv, under uddannelse og senere på arbejdsmarkedet, har jeg lært, at det moderne liv ikke (*tillader* | *forbyder* | *anerkender*), at andre skal tænke for én. Jeg (*fik* | *gik* | *fandt*) meget hurtigt ud af, at det var en fejl og blev skilt. Det var jo ikke kun en skilsmisse mellem mig og min ekskone. Det var en skilsmisse mellem mig og en hel familie, både i Danmark og i Pakistan, og så var det en skilsmisse mellem mig og de pakistanske traditioner.”

Fokus på skrivning

Først nu læser kursisterne teksten i sin fulde længde og finder så de ”kendte” ord og udtryk. Lad os håbe, at teksten bliver mere forståelig, når kursisterne har stiftet bekendtskab med de svære ord i forvejen. De såkaldte nøgleord hjælper med at gengive tekstens indhold i et referat.

Læreren bør fortælle kursisterne om skrivegenren referat, da der er nogle bestemte regler, man skal overholde, og kursisterne skal huske:

- Kun de vigtigste ting skal med i referatet, ingen detaljer.
- Man skal skrive i 3. person, ingen direkte tale.
- Man må ikke gengive sin egen mening.
- Man skal følge teksten kronologisk, ingen spring i tiden.

Til sidst skal kursisterne skrive et referat af teksten på baggrund af de nøgleord/udtryk, de har fundet. De skal være ekstra opmærksomme på tekststopbygning, inddeling i afsnit, kohæsiionsmarkører (sammenhængsmarkører) og den logiske sammenhæng imellem afsnittene. De kan skrive i undervisningstiden eller hjemme, de må gerne bruge ordbøger og skal skrive minimum 200 ord.

Fokus på udtale (Sætningstryk)

Prosodi (sætningstryk, rytme, pauser, ordtryk, vokallængde, stød, intonation) er et af de sværeste områder i dansk. Dansk prosodi kendetegnes ved, at dansk er et trykrytmisk sprog, hvor man taler i enheder med et enhedstryk, dvs. der skal gå lige lang tid imellem de trykstærke stavelser i en sætning (isokroni), og man udtaler de tryksvage stavelser/ord hurtigere og mindre tydeligt. Det er meget usædvanligt for mange sprog. Derfor bliver kursisterne ofte usikre på, hvordan de skal læse op eller tale i forhold til trykkene.

Det er en svær, men en mulig opgave at lære kursisterne at sætte trykkene rigtigt. Øvelsen går ud på, at kursisterne sætter tryk på de ord, som, de tror, er vigtige i kommunikationen, fx substantiver, numeralier, adjektiver, adverbier og betydningsfulde verber (ordklasser, der altid har tryk i neutrale ytringer). Alle andre, altså funktionsord – artikler, pronomener, hjælpeverber, modalverber – har ikke tryk i de neutrale ytringer (dvs. ikke affekterede eller fremhævede af emfatisk tryk).

Læs teksten op for kursisterne, lad dem gentage den i kor, og snak om de steder, hvor der er tvivl (frasalverber og faste udtryk volder især problemer). Sæt trykstreger over de ord, som er trykstærke, og forklar, at funktionsordene må udtales hurtigere, for der er kun ét tryk per enhed. Derfor er der så mange reduktioner/assimilationer i danske sætninger. Lad kursisterne læse op, først i par, så individuelt, og ret til i forhold til facit.

Skråstregerne i facitteksten betyder pauser umiddelbart efter de trykstærke ord eller imellem enheder med enhedstryk. Gør kursisterne opmærksomme på, at pauser er lige så vigtige i kommunikationen som tryk. Vær også opmærksom på lange og korte vokaler samt reduktioner og assimilationer (også over ordgrænserne).

FACIT:

Ahmed /er ikke/ i tvivl om/, at hans interesse/ for sport /allerede i folkeskolealderen/ har haft/ en stor/ betydning/ for hans senere/ forløb/ i uddannelsessystemet/ og for hans ståsted/ i Danmark/ i dag.

Han er fra starten/ klar over/, at folkeskoleundervisningen/ og en håndfuld/ engagerede/ lærere/ ikke/ er nok/ til at skaffe ham/ den viden/ om samfundet/ og de venskaber/, som er en nødvendighed for/, at han kan komme til/ at føle sig /som en naturlig/ del/ af samfundet.

”Dengang/ jeg gik i skole/, var det mig/, der skulle oversætte/ alt/ vedrørende skolen/ for mine forældre.

Jeg kunne selv/ bestemme/, hvad jeg ville oversætte/, og hvad jeg ville holde/ for mig selv/. Kan man overhovedet/ kalde det en dialog/ mellem skole/ og forældre/, når det er familiens/ niårige/ søn/, der har/ oversætterrollen/?”

Ahmed/ føler sig hverken/ specielt/ pakistansk/ eller dansk/ i dag/. Han føler sig/ som en dansk-pakistaner/, der har travlt/ med sin virksomhed/ ligesom alle/ mulige/ andre/ forretningsmænd/. ”Og så/ er det vigtigt/ at understrege/, at Danmark/ står parat/ med alle/ de økonomiske/ og politiske/ muligheder/, hvis man har uddannelsen/ og planerne/ på plads/.”

Fokus på stavning – supplerende øvelse (Diktat)

Diktat er en god måde at træne retskrivning på. Og kursisterne elsker den form for indlæring, hvor de hurtigt kan tjekke, om de kan huske ordene eller ej. Diktater indskærper også kursisters morfologiske opmærksomhed på ordklasserne og deres bøjning.

1. Ahmed har sine forældres **__opbakning__** til en aktiv fritid med sport og danske venskaber.
2. Selv om forældrene ikke taler nok dansk og ikke har **__tilstrækkelig__** viden om det danske skolesystem, kan de se, at det går godt.
3. Han skal arbejde hårdt med sine **__lektier__**.
4. Han skulle tænke **__seriøst__** på uddannelse.

5. ”Mine forældre, ligesom mange andre førstegenerationsforældre med **__indvandrerbaggrund__**, anede ikke noget som helst om, hvad for et skolesystem deres børn skulle igennem.
6. Jeg kunne også se på mine forældre, at de havde dårlig **__samvittighed__** over, at de ikke kunne hjælpe mig.
7. Jeg havde fulgt min far igennem **__årene__**, hvor han kæmpede for ikke at gå arbejdsløs.”
8. Han forstår, at hans pakistanske **__baggrund__** ikke behøver at være et problem.
9. ”Jeg kunne ikke **__sammenlignes__** med en pakistaner i Pakistan.
10. Den tradition **__fortsatte__** og **__fortsætter__** stadigvæk.
11. Jeg havde ikke noget at skjule for min far. Jeg **__vidste__** på forhånd, at jeg kunne fortælle ham alt.
12. I dag forstår jeg, at dialogen har **__betydet__** enormt meget for mig.”
13. Ahmed aftjener sin **__værnepligt__** i Danmark.
14. Han går målrettet efter en uddannelse som **__IT-ingeniør__**.
15. Men hans forældre vil gerne se ham i et **__ægteskab__** med en pakistansk pige.
16. Kort efter uddannelsens afslutning skriver Ahmed en **__ansøgning__** til Mærsk.
17. Mange unge nydanskere skriver mange breve med **__efterfølgende__** afslag.
18. ”Man kan godt sige, at jeg er **__uddannet__** af Mærsk i dag.”
19. Samtidig med uddannelse og arbejde lykkes det hans forældre at **__arrangere__** et ægteskab for Ahmed.
20. Han siger ja for ikke at **__skuffe__** sine forældre.
21. Men den danske stemme i ham har sine **__forbehold__**.

Kursistside

1. Ahmed har sine forældres _____ til en aktiv fritid med sport og danske venskaber.
2. Selv om forældrene ikke taler nok dansk og ikke har _____ viden om det danske skolesystem, kan de se, at det går godt.
3. Han skal arbejde hårdt med sine _____.
4. Han skulle tænke _____ på uddannelse.
5. ”Mine forældre, ligesom mange andre førstegenerationsforældre med _____, anede ikke noget som helst om, hvad for et skolesystem deres børn skulle igennem.
6. Jeg kunne også se på mine forældre, at de havde dårlig _____ over, at de ikke kunne hjælpe mig.
7. Jeg havde fulgt min far igennem _____, hvor han kæmpede for ikke at gå arbejdsløs.”
8. Han forstår, at hans pakistanske _____ ikke behøver at være et problem.
9. ”Jeg kunne ikke _____ med en pakistaner i Pakistan.
10. Den tradition _____ og _____ stadigvæk.
11. Jeg havde ikke noget at skjule for min far. Jeg _____ på forhånd, at jeg kunne fortælle ham alt.
12. I dag forstår jeg, at dialogen har _____ enormt meget for mig.”
13. Ahmed aftjener sin _____ i Danmark.
14. Han går målrettet efter en uddannelse som _____.
15. Men hans forældre vil gerne se ham i et _____ med en pakistansk pige.
16. Kort efter uddannelsens afslutning skriver Ahmed en _____ til Mærsk.
17. Mange unge nydanskere skriver mange breve med _____ afslag.
18. ”Man kan godt sige, at jeg er _____ af Mærsk i dag.”
19. Samtidig med uddannelse og arbejde lykkes det hans forældre at _____ et ægteskab for Ahmed.
20. Han siger ja for ikke at _____ sine forældre.
21. Men den danske stemme i ham har sine _____.

UNGE NYDANSKERE

Unge nydanskere

Denne øvelse laves som det allerførste, dvs. inden der tages hul på teksterne om *unge nydanskere*. Øvelsen skal sætte gang i tanker og snak om hele emnet, som behandles i kapitlet.

Den enkelte kursist starter med at arbejde med sine egne tanker om emnet, og til sidst laves der i grupper en mindmap over emnet unge nydanskere for at visualisere forskellige delelementer af emnet.

Vi har bevidst valgt ikke at opstille en form for facitliste til denne øvelse, da den kan løses på mange måder alt efter kursisternes faglige niveau. Det vigtigste i øvelsen er, at der dannes en forforståelse af det emne, der nu skal tages fat på.

Øvelser til læseteksten: "En dagligdag på skolen, som er til at leve med"

Fokus på læseforståelse

Øvelsen er træning i indholdslæsning og søgning efter information. Kursisterne læser teksten i bogen, svarer skriftligt på de ti spørgsmål til teksten og forbereder et mundtligt referat af 1-2 minutters varighed. Der må gerne bruges stikord til referatet, men referatet gives med lukket bog.

Fokus på ordforråd

Find ordene/udtrykkene: Kursisterne skal i teksten finde *interessante* og *nyttige* ord og udtryk og forklare dem ud fra konteksten. Bagefter finder kursisterne selv på nye sætninger, hvor udtrykkene kan bruges i daglig tale – både mundtligt og skriftligt. Det er vigtigt, at der sættes god tid af til at lave eksempler, så alle får udtrykkene ind under huden og dermed bliver i stand til at bruge dem en anden gang.

Find antonymer og synonymmer: Formålet med øvelsen er at stimulere og udvide kursisternes ordforråd. Først findes ordet i teksten, hvorefter ordets betydning diskuteres – i grupper eller på klassen. Dernæst ledes tanker hen på, hvordan man kan

sige det samme med et andet ord (et synonym) eller det modsatte (med et antonym). Hvis man ser bort fra konteksten og ser på ordet isoleret, kan det måske også have andre betydninger. Ordene i øvelsen kan være ord fra alle ordklasser.

Fokus på skrivning

Øvelsen er en skriftlig kommenteringsopgave, hvor kursisterne skal beskrive identitet og identitetens store betydning i livet. Kursisterne kan eventuelt starte med at læse interviewene med unge efterkommere af indvandrere, som der henvises til. Dernæst skal de dels forklare børn og unge nydanskere problemer i skolesystemet, dels diskutere begrænsninger og muligheder for unge nydanskere i såvel uddannelsessystemet som samfundet. Til sidst skal kursisterne sammenligne med etniske minoriteters situation i deres hjemland.

Skriveopgaven kan gives som hjemmearbejde, eller den kan laves på klassen som pararbejde eller individuelt. Afsæt da ca. 45-60 min. til skrivningen.

Uanset hvor skriveopgaven laves, er det en god idé at læse opgaven igennem sammen, så alle har forstået opgavens indhold og struktur, inden skrivningen starter. Da mange eksamensopgaver er bygget op på samme måde, er det også god eksamenstræning at lære kursisterne vigtigheden af at læse og forstå øvelsen til fulde inden skrivningen.

Læreren bør også forklare kursisterne vigtigheden af en god tekstopbygning/struktur med inddeling i afsnit og sammenkædning af afsnittene ved hjælp af sammenhængsmarkører, så 'den røde tråd' er der igennem hele teksten. Husk også at få kursisterne til at begrunde deres synspunkter, så de bliver udfoldet og uddybet med argumenter og relevante eksempler.

Øvelser til lytteteksten: "Jeg er dansk-marokkaner"

Teksten "Jeg er dansk-marokkaner" er kun tænkt til brug ved lytteøvelser og mundtlige opgaver og findes derfor kun i Lærervejledningen.

"Jeg er dansk-marokkaner"

Ouarda, 23 år, studerende

Ouarda er født og opvokset i Danmark ligesom sine to yngre brødre og lillesøsteren, der stadig går i skole. Hendes far kom til Danmark i 1969 efter fire års ophold i Frankrig og Spanien, men drømmen var at rejse til Australien via Danmark:

"Han havde vist nogle problemer med sine forældre, og derfor flyttede han hjemmefra. Det var ikke meningen, at min far skulle slå sig ned i Danmark, han havde bare lyst til at opdage verden."

Alligevel besluttede faren sig for at arbejde i Danmark – også selv om han opdagede det høje skattetryk i landet. Han oplevede dog også en venlighed over for fremmede.

Kort efter rejste han til Marokko på ferie og blev gift med Ouardas mor, som var nogle år yngre end ham. De slog sig ned i Hvidovre, hvor Ouarda blev født.

Vi skal tale dansk derhjemme

Mens faren var på arbejde, gik moren derhjemme sammen med deres børn. I dag er faren førtidspensionist efter mange års arbejde. Moren er stadig hjemmegående.

"Selv om ingen af dem taler godt dansk, klarer de sig uden vores hjælp. De går selv til læge, og min mor er meget udadvendt og snakker med alle i kvarteret. Min far er begyndt at gå til dansk efter mange års ophold i landet."

I hjemmet tales både dansk og marokkansk, og der er ingen regler for, hvornår det ene sprog skal prioriteres højest:

"Min far har altid sagt, at vi skal tale dansk derhjemme, så han har mulighed for at lære noget. Nogle gange er det besværligt at forklare noget på dansk, når jeg ved, at jeg kan klare hele sagen med ét ord på marokkansk. Så af egoistiske grunde taler jeg så marokkansk i stedet for dansk, så jeg kan spare tid og komme af sted."

Min far har altid haft tillid til mig

”Jeg har svært ved at se, hvor marokkansk eller dansk vi egentlig lever. Vi har ikke familie i Danmark og heller ikke mange venner, og på en måde er vi både præget af en vis danskhed, men også af det marokkanske. Og det må jo gå godt, siden jeg stadigvæk bor hos mine forældre,” siger Ouarda.

Ouarda har aldrig følt sig i klemme mellem de to kulturer:

”Jeg er en pige, der altid har skubbet på for at nå så meget som muligt. Uddannelse har altid været vigtigst. Det vil sige, at min kultur først og fremmest skal bestå af den uddannelse, jeg gerne vil have. Og min far har altid haft tillid til mig, trods de små problemer som naturligvis dukker op, da jeg er ugift og studerer på universitetet. Det er nok den største hjælp, jeg har fået af ham og min mor.”

Ouarda føler, at hun har været heldig med at blive født i Danmark af marokkanske forældre. Hun tror ikke, hun ville være tilfreds, hvis hun kun kaldte sig dansker eller marokkaner. At flette to kulturer er ikke nogen nem proces. Den kulturelle berigelse er ikke noget, som andre har skabt for hende, men det er individet Ouarda, der har beriget sig selv og det samfund, hun føler sig som en del af. Også hendes forældre har været med til at forme hende:

”Når jeg tænker tilbage, kan jeg se, hvordan mine forældre gav mig opmærksomhed derhjemme, så jeg fik selvtillid og lyst til at præstere noget.”

Ouarda mener ikke, at hun har fået en opdragelse efter marokkanske normer. Hendes opdragelse skal ses i lyset af, at hun har fået en pædagogisk opdragelse i danske institutioner, som ikke er blevet modarbejdet af moren og faren derhjemme.

”Jeg er aldrig blevet tvunget til at følge religionens regler, de har aldrig sagt, at jeg skulle faste eller bede.”

For dansk

Efter 10. klasse startede Ouarda på HF i Valby. Det opfatter hun selv som starten på sit voksenliv:

”Pludselig befandt jeg mig i en klasse, hvor de fleste elever havde en udenlandsk baggrund, og jeg var ikke længere den danske pige, jeg var i folkeskolen. Det var også dér, på HF i Valby, jeg blev mere bevidst om mig selv og for alvor begyndte at blive bevidst om min identitet.”

Mange af de marokkanske og tyrkiske piger, som Ouarda lærte at kende på HF, mente, at hun var for dansk i sin opførsel:

”Det var nok til, at jeg begyndte at tænke mig om. Det var rigtigt, hvad de sagde. For i alle de år, jeg havde gået i folkeskole, havde jeg været sammen med danskere.”

I løbet af HF mærkede Ouarda, at hun ændrede sig kolossalt. Hun blev mere bevidst om sin marokkanske kultur og dermed også bevidst om, at hun kunne miste den. Men forandringen skete uden den store konflikt. Ikke mindst fordi både undervisningen og kammeratskabet lagde op til det.

Andengenerationskultur

”Jeg begyndte at se mig selv som en andengenerationsindvandrer, og det gik op for mig, at jeg var i færd med at opbygge mig en andengenerationskultur. Når folk før i tiden spurgte mig om, hvor jeg kom fra, svarede jeg vredt, at jeg var født her i landet, og at mine forældre var marokkanere. Men nu siger jeg bare, at jeg er dansk-marokkaner, så kan folk tage det, som de vil.”

Det er et rent tilfælde, at Ouarda studerer marketing og filosofi i dag. Det var meningen, at hun ville læse jura, men der blev hun ikke optaget. Derfor tog hun en snak med studievejlederen, som foreslog hende filosofi.

Det første år på universitetet var absolut ikke let for Ouarda – både på grund af studiekammeraterne, som efter hendes mening var dygtigere end hende, men også socialt.

”Jeg har opdaget, at de andre studerende er langt bedre udrustede rent sprogligt. De har også langt mere livserfaring og føler sig mere voksne.”

Ouarda synes, det er svært at komme ind på livet af studiekammeraterne, og ikke mindst føler hun sig isoleret til fester:

”Mens jeg gik i 10. klasse, kom en af lærerne hen til mig i timen og sagde: ’Ouarda, vidste du, at du har et handicap?’ ’Nej,’ sagde jeg og følte mig forvirret over hans ord. Så sagde han: ’Du er tosproget, og det betyder, at du ikke kommer så langt.’ Det sagde han helt seriøst i stedet for at styrke min selvtillid og tro på mig selv. En dansklærer i 10. klasse. Midt i timen. Jeg vidste faktisk ikke, hvad jeg skulle sige.”

Men nogle år senere, da Ouarda startede på sit studium på universitetet, begyndte hun at føle, at hendes lærer havde haft delvist ret. Hun følte, at det var umuligt at blive en del af fællesskabet. Alligevel mener Ouarda, at det er en fordel at være tosproget og læse filosofi på universitetet.

Der var dog også tider, hvor hun havde svært ved at koncentrere sig om sin uddannelse, og det er også et problem, at hendes forældre stiller krav om, at hun kommer hjem til tiden.

Somme tider må hun sige til sin mor, at hun skal besøge en studiekammerat, når hun har lyst til at gå i byen med nogle veninder:

”Det går ofte ud over min mor, når min far skælder ud, fordi jeg er kommet for sent hjem. Det er nok én af grundene til, at jeg har meldt mig ud af læsegruppen.”

Unødvendige og drillende spørgsmål

Ligesom derhjemme, hvor kulturkløfterne er begyndt at blive tydeligere, kan Ouarda også mærke de kulturelle forskelle, når hun er sammen med sine studiekammerater. Det sker, at de stiller hende pinlige spørgsmål:

”De kan finde på at spørge, om jeg har en dansk kæreste. Det kan jeg svare på, men når de begynder at spørge, om jeg er jomfru eller ej, så sætter jeg grænsen, for det vedkommer ikke engang den mand, jeg skal giftes med. Kan det være rigtigt, at man kan træde så meget på en medstuderende, bare fordi hun har en anden hudfarve?”

Derfor har Ouarda taget det standpunkt, at hun ikke har noget til fælles med de mennesker, hun studerer sammen med:

”Vi er bare studiekammerater, der skal arbejde sammen i grupper og den slags.”

Ouarda har ikke tænkt sig at opgive sit studium, fordi hun bliver isoleret fra kammeratskabet. Tværtimod vil hun arbejde hårdt for, at dansklæreren fra 10. klasse aldrig får bekræftet sine fordomme.

”Jeg må tro på, at jeg er til gavn for Danmark og ikke en belastning. Og jeg må tage udgangspunkt i de vanskeligheder, der er opstået og vil opstå, men videre det skal jeg.”

Det er også et klassisk spørgsmål til fester, om Ouarda spiser svinekød og drikker alkohol, og om hun føler sig som muslim eller som dansker.

”Det værner man sig til, men ingen skal tvinge mig til at drikke en øl eller andet, jeg ikke har lyst til. Om jeg føler mig som muslim eller som dansker, må folk selv tænke sig frem til.”

De kasserer børnene på forhånd

En anden oplevelse, som Ouarda aldrig vil glemme, var, da hun skulle til eksamen i erhvervsøkonomi på Hf.

”Det var i en periode, hvor jeg havde problemer derhjemme, og eksamen gik ikke så godt. Censoren, som normalt ikke lukker munden op, rejste sig og spurgte, hvor mine forældre kom fra, og til sidst sagde han, at det nok var på grund af min baggrund, at jeg klarede mig så dårligt.”

Ouarda mener ikke, at man bør støde på sådanne fordomme i uddannelsessystemet. Og hun lægger ikke skjul på sin skuffelse og vrede, når hun med tårer i øjnene bider i sin underlæbe og bliver tavs et stykke tid.

”Jeg tror også, at det er en af grundene til, at mange andengenerationsindvandrere falder fra i skolen. Lærerne har simpelthen ikke uddannelsesmæssig baggrund til at forstå de tosprogedes problemer. Det virker, som om de kasserer børnene på forhånd. Hvis børnene ikke har lavet deres lektier, bliver de stemplet som uduelige, der skal i specialklasser.”

Du kan ikke komme med kritik

Ouarda har også svært ved at forstå, hvorfor det er så umuligt at snakke med skoleledelsen, når der er problemer med lærerne:

”Du kan ikke komme med kritik, for det er på forhånd afgjort, at det kun er børnene, der er noget i vejen med, og på den måde kan du ikke føre en dialog.”

Men Ouarda håber, at det vil gå op for myndighederne, at der er et stort behov for tosprogede lærere, og at de bliver inddraget i skole-hjem-samarbejdet, så børnene på denne måde bliver hjulpet mere målrettet.

Ouarda mener også, at tosprogede medarbejdere – fx pædagoger – kan få en afgørende betydning for tredjengenerationsindvandrernes opvækst i Danmark.

De tog fejl

”Vi kan stadigvæk nå at hjælpe dem ved at bruge vores generation, som bedre kender problemerne og har flere løsningsmodeller, i stedet for at gøre os til arbejdsløse, kriminelle og sociale tabere.”

Ouarda mener, at de danske kommuner nærmest har været lige glade med andengenerationsindvandrerne.

”De tog fejl, kommunerne, da de troede, at andengenerationsindvandrerne ville stille sig tilfredse med dagpenge, kontanthjælp og andre sociale ydelser som deres forældre. Nej, jeg tror, oprøret i dag går mere ud på at opnå ligestilling på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet.”

Ouarda er godt klar over, at det er svært både at være ung, men også at være forældre i et moderne samfund:

”Så vi ender med at tabe nogen på gulvet – både danskere og indvandrere. Vinderne skal derfor være forberedte på, at det bliver dem, der skal rydde op i de fejltagelser, som systemet har været med til at sætte på dagsordenen. Dem, der bliver tilbage, skal hjælpes, tages alvorligt og behandles som mennesker.”

Fokus på lytning

Dialog: Kursisterne skal lytte til dialogteksten, som findes nedenfor, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til dialogteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

I: interviewer

O: Ouarda

I: Hvor er du født?

O: Jeg er født og opvokset i Danmark ligesom mine to yngre brødre og lillesøster, der stadig går i skole. Min far kom til Danmark i 1969 efter fire års ophold i Frankrig og Spanien, men drømmen var at rejse til Australien via Danmark.

I: Hvorfor flyttede din far fra Marokko?

O: Han havde vist nogle problemer med sine forældre, og derfor flyttede han hjemmefra. Det var ikke meningen, at min far skulle slå sig ned i Danmark, han havde bare lyst til at opdage verden. Alligevel besluttede min far sig for at arbejde i Danmark – også selv om han opdagede det høje skattetryk i landet. Han oplevede dog også en venlighed over for fremmede. Kort efter rejste han til Marokko på ferie og blev gift med min mor, som var nogle år yngre end ham. Mine forældre slog sig ned i Hvidovre, hvor jeg blev født.

I: Hvordan går det med dine forældre i dag?

O: Selv om ingen af dem taler godt dansk, klarer de sig uden vores hjælp. De går selv til læge, og min mor er meget udadvendt og snakker med alle i kvarteret. Min far er begyndt at gå til dansk efter mange års ophold i landet.

I: Hvad taler I derhjemme – dansk eller marokkansk?

O: Der er ingen regler for, hvornår det ene sprog skal prioriteres højest. Min far har altid sagt, at vi skal tale dansk derhjemme, så han har mulighed for at lære noget. Nogle gange er det besværligt at forklare noget på dansk, når jeg ved, at jeg kan klare hele sagen med ét ord på marokkansk. Så af egoistiske grunde taler jeg så marokkansk i stedet for dansk, så jeg kan spare tid og komme af sted.

I: Lever I mest dansk eller marokkansk?

O: Jeg har svært ved at se, hvor marokkansk eller dansk vi egentlig lever. Vi har ikke familie i Danmark og heller ikke mange venner, og på en måde er vi både præget af en vis danskhed, men også af det marokkanske. Og det må jo gå godt, siden jeg stadigvæk bor hos mine forældre. Jeg har aldrig følt mig i klemme mellem de to kulturer.

I: Hvordan har det været gennem din opvækst – hvad har været vigtigt for dig?

O: Jeg er en pige, der altid har skubbet på for at nå så meget som muligt. Det vil sige, at min kultur først og fremmest skal bestå af den uddannelse, jeg gerne vil have. Og min far har altid haft tillid til mig, trods de små problemer som naturligvis dukker op, da jeg er ugift og studerer på universitetet. Det er nok den største hjælp, jeg har fået af ham og min mor.

I: Du er jo født i Danmark af marokkanske forældre. Kan du prøve at beskrive, hvordan du har det med det?

O: Ja, jeg har været heldig med at blive født i Danmark af marokkanske forældre. Jeg tror ikke, jeg ville være tilfreds, hvis jeg kun kaldte mig dansker eller marokkaner. Men at flette to kulturer er ikke nogen nem proces. Den kulturelle berigelse er ikke noget, som andre har skabt for mig, det er individet Ouarda, der har beriget sig selv og det samfund, jeg føler mig som en del af. Men også mine forældre har været med til at forme mig.

I: Kan du forklare nærmere, hvad dine forældre har gjort for dig?

O: Når jeg tænker tilbage, kan jeg se, hvordan mine forældre gav mig opmærksomhed derhjemme, så jeg fik selvtillid og lyst til at

præstere noget. Jeg synes ikke, jeg har fået en opdragelse efter marokkanske normer. Min opdragelse skal ses i lyset af, at jeg har fået en pædagogisk opdragelse i danske institutioner, som ikke er blevet modarbejdet af min mor og far derhjemme. Jeg er aldrig blevet tvunget til at følge religionens regler, de har aldrig sagt, at jeg skulle faste eller bede.

Monolog: Kursisterne skal lytte til teksten fra ”For dansk” til og med ”De kasserer børnene på forhånd”, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til monologteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrolltning.

Lytningen kan også bruges til dictogloss: Lad kursisterne lytte til teksten minimum to gange, anden gang med nedskrivning af stikord. Til sidst skriver kursisterne et referat af historien i par/små grupper.

Besvarelsenerne fra grupperne kopieres af læreren og gennemgås/gennemarbejdes eller forbedres på klassen (eventuelt på tavlen).

Fokus på læsestrategier

En del af lytteteksten er her brudt op i små stykker, som kursisterne skal sætte sammen i den rigtige rækkefølge. Der er to distraktorer, dvs. to forkerte tekststykker, som ikke skal bruges.

Øvelsens formål er at sætte fokus på kohæsion, dvs. tekstens sproglige sammenhæng. For at blive en god læser er det meget vigtigt at være opmærksom på kohæsion i teksten. Forskellige ord og udtryk fremhæver sammenhængen i teksten og siger noget om, hvordan de enkelte tekstdele og sætninger hænger sammen.

Der kan både være tale om:

- Konjunktioner som fx: *og, men, fordi, da, når, mens, så*.
- Adverbier som fx: *alligevel, aldrig, dog, altså*.
- Ord, der refererer til hinanden, som fx: *jeg, mig, min; Peter – han, ham, hans; katten – den; huset – det; mine forældre – de, dem, deres; Lasse og jeg – vi, os, vores*.

Også tegnsætningen er vigtig. Måske er det et citat (og dermed et citationstegn), som starter i et tekststykke og afsluttes i et andet.

FACIT:

”Hvorfor må vi ikke komme med kritik – og dermed hjælpe til med løsning af problemerne?”

- 3 Men Ouarda håber, det vil gå op for myndighederne, at der er et stort behov for tosprogede lærere, og at de bliver inddraget i skole-hjem samarbejdet, så børnene på denne måde bliver hjulpet mere målrettet.
- 8 Vinderne skal derfor være forberedte på, at det bliver dem, der skal rydde op i de fejltagelser, som systemet har været med til at sætte på dagsordenen. Dem, der bliver tilbage, skal hjælpes, tages alvorligt og behandles som mennesker.”
- Ouarda mener ikke, at hun har fået en opdragelse efter marokkanske normer. Hendes opdragelse skal ses i lyset af, at hun har fået en pædagogisk opdragelse i danske institutioner, som ikke er blevet modarbejdet af moren og faren derhjemme
- 1 Ouarda har svært ved at forstå, hvorfor det er så umuligt at snakke med skoleledelsen, når der er problemer med lærerne.
- 6 Ouarda mener, at de danske kommuner nærmest har været ligeglade med andengenerationsindvandrere.
”De tog fejl, kommunerne, da de troede, at andengenerationsindvandrere ville stille sig tilfredse med dagpenge, kontanthjælp og andre sociale ydelser som deres forældre.
- 2 ”Du kan ikke komme med kritik, for det er på forhånd afgjort, at det kun er børnene, der er noget i vejen med, og på den måde kan du ikke føre en dialog.”
- 5 ”Vi kan stadigvæk nå at hjælpe dem ved at bruge vores generation, som bedre kender problemerne og har flere løsningsmodeller, i stedet for at gøre os til arbejdsløse, kriminelle og sociale tabere.”

- Nogle gange er det besværligt at forklare noget på dansk, når jeg ved, at jeg kan klare hele sagen med ét ord på marokkansk. Så af egoistiske grunde taler jeg så marokkansk i stedet for dansk, så jeg kan spare tid og komme af sted.”
- 7 Nej, jeg tror, oprøret i dag mere går ud på at opnå en ligestilling på arbejdsmarkedet og i uddannelsessystemet.”
Ouarda er godt klar over, at det er svært både at være ung, men også at være forældre i et moderne samfund.
”Så nogle går tabt – både danskere og indvandrere.
- 4 Ouarda mener også, at tosprogede medarbejdere og pædagoger kan få en afgørende betydning for tredjegerationsindvandrernes opvækst i Danmark.

Fokus på interaktion

Der er i øvelsen lagt op til en diskussion af det overordnede emne unge nydanskere – i par eller smågrupper. Kursisterne diskuterer emnet med udgangspunkt i øvelsens fire spørgsmål. Efter diskussionen fremlægger alle par deres synspunkter, og læreren forsøger at holde styr på, hvor der er enighed/uenighed. Formålet er mundtligt at komme rundt om emnet og se det fra forskellige synsvinkler samt at lære kursisterne turtagning i en diskussion ved at bruge markører som: ”Det har du ret i, men jeg synes ...”, ”Jeg er enig/uenig med dig, men på den anden side ...”. Andre kommunikationsstrategier kan være forståelsestjek og gambitter som: ”mmm”, ”jo”, ”jamen”, ”nej” eller ”Hvad siger du?” og ”Vil du sige det igen?” ved direkte misforståelser.

Hvis kursisterne kan begynde at argumentere for deres mening, specielt ved uenighed med samtalepartneren, skal de lære at bruge: ”Det synes jeg, fordi ...”, ”Jeg tror, at ... fordi ...”, ”Hvad mener du med det? Jeg mener noget andet”.

Selv hvis de er enige, er det stadig vigtigt at kunne sætte ord på sine meninger og holdninger – den mundtlige produktion/output er lige så vigtig som input.

Øvelser til læseteksten: "Den umulige skilsmisse"

Fokus på grammatik (Præpositioner og konjunktioner)

Der er i øvelsen fokus på funktionsord – præpositioner og konjunktioner. Det er vigtigt, at kursisterne lærer at bruge dem rigtigt og forstår deres syntaktiske funktion i sætningen. Der skal først forklares, at præpositioner forbinder ord med hinanden og tit bare skal læres sammen med de faste udtryk, da der ikke er nogen konsekvente regler for brugen af en præposition. Konjunktioner forbinder sætninger og sætningsdele, og de kan være sideordnede og underordnede. De bruges til gengæld efter de forholdsvis strikse regler for hovedsætninger og ledsætninger, dog kan de også udelades.

Kursisterne kan arbejde i par med at indsætte den rigtige præposition/konjunktion i teksten.

FACIT:

Agza og hendes to brødre er født og opvokset (*ved* | *på* | *i* | *over*) Nørrebro i København. Hendes forældre indvandrede (*til* | *fra* | *gennem* | *ned*) Danmark fra en lille provins i Pakistan først i 70'erne. Agza og hendes brødre har aldrig manglet noget, (*når* | *fordi* | *da* | *som*) de var børn.

"Som andre danske børn gik vi (*på* | *sammen* | *i* | *med*) pænt tøj, og jeg havde mit eget værelse med TV, video og legetøj overalt," siger Agza, der heller aldrig har haft problemer (*for* | *til* | *på* | *med*) at invitere sine danske veninder hjem til sig selv eller besøge dem i deres hjem.

De kulturelle forskelle oplevede Agza mest i weekenderne. "Om lørdagen gik mine brødre og jeg (*til* | *i* | *for* | *hen*) en slags korankursus. Vi skulle (*begge* | *også* | *både* | *gennem*) lære at læse den hellige bog og lære om den pakistanske kultur og vores forældres normer og traditioner. Det var virkelig svært at koncentrere sig (*på* | *i* | *om* | *til*) lektien. Det føltes grinagtigt. Jeg var så langt væk fra den pakistanske hverdag og var kun pakistaner, (*at* | *fordi* | *som* | *derfor*) jeg havde pakistanske forældre."

Kort før Agza skulle begynde på Den Sociale Højskole, valgte forældrene pludselig at tage på ferie til Pakistan.

"Der gik rygter (*på* | *gennem* | *forbi* | *om*), at jeg skulle giftes med min fætter, men jeg turde ikke snakke med mine forældre om det."

I løbet (*ad* | *af* | *på* | *for*) sommerferien i 1996 blev Agza, mod sin vilje, gift (*til* | *for* | *med* | *på*) sin fætter Ahmed, der lige var blevet færdig som lærer.

"Jeg græd hele tiden og hadede ham. Selv om han var sød (*ved* | *med* | *til* | *på*) mig og sagde, at vi skulle gøre vores bedste for at få ægteskabet (*for* | *til* | *med* | *i*) at fungere."

Agza havde både sine forældres og Ahmeds opbakning (*på* | *for* | *til* | *med*) at starte på Den Sociale Højskole på lige fod (*til* | *for* | *på* | *med*) alle de andre. De vidste udmærket, at en uddannelse i dagens Danmark var mere end nødvendig. Alligevel brød Agzas verden (*til* | *for* | *igennem* | *sammen*):

"Ud over brylluppet skulle jeg igennem mange ritualer. Næsten hele familien havde samlet sig i en stor klump om mig, og midt (*på*, *i*, *for*, *med*) det hele skulle jeg forsøge at tænke det hele igennem. (*Til* | *For* | *Med* | *Sammen*) mine forældre var det nærmest en befrielse, (*som* | *at* | *der* | *når*) jeg nu var gift og skulle have mit eget hjem."

Agza kom tilbage til Danmark tre uger efter brylluppet og tog straks kontakt (*til* | *for* | *med* | *på*) sin sagsbehandler. En fredag eftermiddag forsvandt hun fra sit barndomshjem og flyttede langt væk.

Fokus på udtale (Sætningstryk)

Prosodi (sætningstryk, rytme, pauser, ordtryk, vokallængde, stød, intonation) er et af de sværeste områder i dansk. Dansk prosodi kendetegnes ved, at dansk er et trykrytmisk sprog, hvor man taler i enheder med et enhedstryk, dvs. der skal gå lige lang tid imellem de trykstærke stavelser i en sætning (isokroni), og man udtaler de

trykssvage stavelser/ord hurtigere og mindre tydeligt. Det er meget usædvanligt for mange sprog. Derfor bliver kursisterne ofte usikre på, hvordan de skal læse op eller tale i forhold til trykkene.

Det er en svær, men en mulig opgave at lære kursisterne at sætte trykkene rigtigt. Øvelsen går ud på, at kursisterne sætter tryk på de ord, som, de tror, er vigtige i kommunikationen, fx substantiver, numeralier, adjektiver, adverbier og betydningsfulde verber (ordklasser, der altid har tryk i neutrale ytringer). Alle andre, altså funktionsord – artikler, pronomener, hjælpeverber, modalverber – har ikke tryk i de neutrale ytringer (dvs. ikke affekterede eller fremhævede af emfatisk tryk).

Læs teksten op for kursisterne, lad dem gentage den i kor, og snak om de steder, hvor der er tvivl (frasalverber og faste udtryk volder især problemer). Sæt trykstreger over de ord, som er trykstærke, og forklar, at funktionsordene må udtales hurtigere, for der er kun ét tryk per enhed. Derfor er der så mange reduktioner/assimilationer i danske sætninger. Lad kursisterne læse op, først i par, så individuelt, og ret til i forhold til facit.

Skråstregerne i facitteksten betyder pauser umiddelbart efter de trykstærke ord eller imellem enheder med enhedstryk. Gør kursisterne opmærksomme på, at pauser er lige så vigtige i kommunikationen som tryk. Vær også opmærksom på lange og korte vokaler samt reduktioner og assimilationer (også over ordgrænserne).

FACIT:

Mine forældre/ taler stort set/ ikke/ dansk/.

Danmark/ er for dem/ en arbejdsplads/ med nogle supermarkeder/ og andre/ livsnødvendige/ butikker/.

Hvis de havde talt dansk/ og havde været i stand til/ at følge med/ i vores opvækst/ og i de danske/ skoler/, så havde situationen/ været en anden/.

Jeg gik jo ikke/ i en pakistansk/ folkeskole/ eller gymnasium/!
Jeg fik/ selvfølgelig/ min pakistanske/ opdragelse/ af mine forældre/ og voksede op/ med et rigt/ indtryk/ af den pakistanske/ kultur/, men jeg måtte hele/ tiden/ omskrive det/ til dansk/ for at forstå det/.

Det religiøse/ tiltalte mig/ aldrig/.

Jeg var selvstændig/, og det var nok det/, der kom mest/ bag/ på mine forældre/.

De faste udtryk med enhedstryk, man kan arbejde videre med, er: *være i stand til; følge med; vokse op; komme bag på.*

Fokus på ordforråd

For at blive en god læser skal man arbejde med udvidelse af ordforrådet og dets præcision. Der er forskellige øvelser, som opfordrer til indlæring af nye ord og dybere forståelse af ordene i en tekstsammenhæng. Det er fx match-øvelser; indsætningsøvelser; omskrivning af udtryk i egne sætninger.

Fokus på ordforråd og nærlæsningsstrategi

En af de strategier, som en god læser bruger, er nærlæsning, der hviler på dybere forståelse af ordenes semantik og sprogbrug. Indsætningsøvelse med fokus på ordenes betydning tjekker, om kursisterne er i stand til at bruge det indlærte ordforråd rigtigt og er opmærksomme på ordenes ordklasser og form.

FACIT:

Agza ved ikke, hvordan det går med hendes forældre. Hun har ikke ringet hjem, men af og til ringer hun til en af sine pakistanske veninder for at høre om, hvordan **...det står til...** i hendes hjem.

”Det går vist ikke særlig godt, men ingen har tænkt sig at **opsøge...** mig. For dem er jeg nu en dansk pige. Men de ved bare ikke, at jeg har været dansk, siden jeg startede i børnehaven, siden jeg begyndte at **...nyde...** jul, påske og andre **...højtider...**”

I dag går Agza på Den Sociale Højskole og bor i Jylland sammen med en pakistansk veninde i samme situation.

”Vi laver pakistansk mad, læser pakistanske børnebøger og låner **...af og til...** en pakistansk film. Vi danser pakistanske danse og

hører pakistansk musik. Jeg føler selv, at jeg er blevet mere pakistansk, siden jeg ...**flyttede hjemmefra**... Jeg ...**forsøger**... nu at skrive dagbog på urdu. Det er et smukt sprog.”

Agza viser familiebilderne frem.

”Min far – min familie – mine forældre og brødre. Jeg savner dem meget.”

Agza ved, at hun vil gøre sin uddannelse færdig. Og hun er sikker på, at hun vil få en form for ...**tilgivelse**..., når hun en dag får arbejde som socialrådgiver.

”Blandt pakistanere giver det en høj status at have en uddannelse,” siger Agza og ...**lægger**... sin dagbog ...**til side**....

Der bor ikke andre pakistanere i den lille by i Jylland, hvor Agza og hendes veninde bor. Men når de har tid og lyst, ...**tager**... de ofte til Århus for at kigge på tøj, men også for at komme væk fra den lille provinsby.

”Når pakistanske, tyrkiske og arabiske drenge ser os alene, tror de straks, at vi er ludere eller noget i den retning, ...**i hvert fald**... piger, der er med ...**på den værste**...” siger Agza og griner.

Fokus på stavning (Diktat)

Diktat er en god måde at træne retskrivning på. Og kursisterne elsker den form for indlæring, hvor de hurtigt kan tjekke, om de kan huske ordene eller ej. Diktater indskærper også kursisters morfologiske opmærksomhed på ordklasserne og deres bøjning.

1. Mange af mine danske venner har ___**spurgt**___ mig, om jeg er muslim.
2. Når jeg svarer ja, kan jeg se ___**skuffelsen**___ i deres ansigter.
3. Men det betyder ikke, at jeg er ___**fundamentalist**___.
4. Efter en kop pakistansk te ___**blander**___ veninden sig i diskussionen:
5. ”Vi er en ___**generation**___, der kommer til at
6. ___**udfordre**___ det danske samfund, den danske kultur
7. og det danske sprog i ___**fremtiden**___.

8. Vi opbygger hele tiden vores eget inden for de allerede ___**eksisterende**___ danske rammer,” siger hun.
9. ”Det er rigtig nok. Jeg tror, at vi er en ___**generationsbølge**___ med egen musik, ___**adfærd**___ og religion,
10. og vi er nået dertil, hvor vi virkelig har brug for ___**anerkendelse**___ fra vores forældre, men også fra danskerne.
11. Det kan ikke være rigtigt, at vi skal gøre os ___**gældende**___
12. gennem ___**voldelige**___ episoder, som det sker nogle gange.
13. Vi vil hverken ___**ligne**___ danskerne eller vores forældre.
14. Det ___**vigtigste**___ for mig er at blive færdig med skolen,
15. komme i arbejde og blive ___**genforenet**___ med min familie.
16. Jeg kan ___**simpelthen**___ ikke forestille mig et liv uden mine ___**rødder**___.
17. I dette ___**tilfælde**___ er mine rødder min pakistanske familie
18. eller ___**pakistanere**___ i det hele taget og min danske identitet.”

Øvelser til læseteksten: "En meget usikker, men nødvendig rejse"

Fokus på tekstsammenhæng

Øvelsen lærer kursisterne at være opmærksomme på tekstens opbygning og sammenhæng, dvs. diskursiv kompetence. Kan kursisterne se og forstå 'den røde tråd' i teksten – kohærens – den psykologiske forbindelse, man implicit skaber i hovedet, og kan kursisterne gøre brug af de rigtige markører, der eksplicit sprogligt skaber den sammenhæng – kohæsion?

Derefter skal teksten læses uden de fremhævede sammenhængsord. Vil det gå ud over forståeligheden? Vil teksten hænge lige så godt sammen uden dem? Lad kursisterne opdage, hvor vigtigt det er at have de rigtige sammenhænge på plads.

De skal bagefter inddele teksten i mindre afsnit og give dem overskrifter. Det er også et vigtigt arbejde i forhold til tekstforståelse og et skridt på vej til at kunne referere til tekstens vigtigste idéer og budskaber. Dette kan med fordel være pararbejde.

Fokus på skrivning

Kursisterne skal læse teksten i sin fulde længde og finde ord i teksten, som bærer fortællingen frem, dvs. de såkaldte nøgleord. De hjælper med at gengive tekstens indhold i et referat.

Læreren bør fortælle kursisterne om skrivegenren referat, da der er nogle bestemte regler, man skal overholde, og kursisterne skal huske:

- Kun de vigtigste ting skal med i referatet, ingen detaljer.
- Man skal skrive i 3. person, ingen direkte tale.
- Man må ikke gengive sin egen mening.
- Man skal følge teksten kronologisk, ingen spring i tiden.

Til sidst skal kursisterne skrive et referat af teksten på baggrund af de nøgleord/udtryk, de har fundet. De skal være ekstra opmærksomme på tekstopbygning, inddeling i afsnit, kohæsiionsmarkører (sammenhængsmarkører) og den logiske sammenhæng imellem afsnittene. De kan skrive i undervisningstiden eller hjemme, de må gerne bruge ordbøger og skal skrive minimum 200 ord.

UDKANTS DANMARK

Udkantsdanmark

Denne øvelse laves som det allerførste, dvs. inden der tages hul på teksterne om *Udkantsdanmark*. Øvelsen skal sætte gang i tanker og snak om hele emnet, som behandles i kapitlet.

Den enkelte kursist starter med at arbejde med sine egne tanker om emnet, og til sidst laves der i grupper en mindmap over emnet Udkantsdanmark for at visualisere forskellige delelementer af emnet.

Vi har bevidst valgt ikke at opstille en form for facitliste til denne øvelse, da den kan løses på mange måder alt efter kursisternes faglige niveau. Det vigtigste i øvelsen er, at der dannes en forforståelse af det emne, der nu skal tages fat på.

Øvelser til læseteksten: "Starten på et nyt liv"

Fokus på læseforståelse

Øvelsen er træning i indholdslæsning og søgning efter information. Kursisterne læser teksten i bogen, svarer skriftligt på de ti spørgsmål til teksten og forbereder et mundtligt referat af 1-2 minutters varighed. Der må gerne bruges stikord til referatet, men referatet gives med lukket bog.

Fokus på ordforråd

Find ordene/udtrykkene: Kursisterne skal i teksten finde *interessante* og *nyttige* ord og udtryk og forklare dem ud fra konteksten. Bagefter finder kursisterne selv på nye sætninger, hvor udtrykkene kan bruges i daglig tale – både mundtligt og skriftligt. Det er vigtigt, at der sættes god tid af til at lave eksempler, så alle får udtrykkene ind under huden og dermed bliver i stand til at bruge dem en anden gang.

Find antonymer og synonymer: Formålet med øvelsen er at stimulere og udvide kursisternes ordforråd. Først findes ordet i teksten, hvorefter ordets betydning diskuteres – i grupper eller på klassen. Dernæst ledes tankerne hen på, hvordan man kan

sige det samme med et andet ord (et synonym) eller det modsatte (med et antonym). Hvis man ser bort fra konteksten og ser på ordet isoleret, kan det måske også have andre betydninger. Ordene i øvelsen kan være ord fra alle ordklasser.

Fokus på skrivning

Øvelsen er en skriftlig kommenteringsopgave, hvor kursisterne, efter at have arbejdet med udkantsproblematikker, skal komme med bud på årsagen til den store tilflytning til storbyerne og bud på, hvad der kan gøres for både tilflytning og fastholdelse i udkantsområder. Til sidst skal kursisterne sammenligne situationen med udkantsproblematikker i deres hjemland.

Skriveopgaven kan gives som hjemmearbejde, eller den kan laves på klassen som pararbejde eller individuelt. Afsæt da ca. 45-60 min. til skrivningen.

Uanset hvor skriveopgaven laves, er det en god idé at læse opgaven igennem sammen, så alle har forstået opgavens indhold og struktur, inden skrivningen starter. Da mange eksamensopgaver er bygget op på samme måde, er det også god eksamenstræning at lære kursisterne vigtigheden af at læse og forstå øvelsen til fulde inden skrivningen.

Læreren bør også forklare kursisterne vigtigheden af en god tekstopbygning/struktur med inddeling i afsnit og sammenkædning af afsnittene ved hjælp af sammenhængsmarkører, så 'den røde tråd' er der gennem hele teksten. Husk også at få kursisterne til at begrunde deres synspunkter, så de bliver udfoldet og uddybet med argumenter og relevante eksempler.

Øvelser til lytteteksten: "Født og opvokset i Nakskov"

Teksten "Født og opvokset i Nakskov" er kun tænkt til brug ved lytteøvelser og mundtlige opgaver og findes derfor kun i Lærervejledningen.

"Født og opvokset i Nakskov"

Jens og Gitte

Jens er født og opvokset i Nakskov. Da han var 20 år i 1975, presede hans forældre på for, at han skulle have en uddannelse som skolelærer. På det tidspunkt var han lige blevet student på statsgymnasiet i Vordingborg. Han kunne bo gratis hos moster Karen i København og vende tilbage til Nakskov, når han var færdig med sin læreruddannelse, og så kunne han undervise på en af Nakskovs dengang tre folkeskoler, insisterede hans forældre.

"Mine forældre kendte til forholdene på arbejdsmarkedet her i byen. Dengang gik halvdelen af arbejdsstyrken arbejdsløs. Derfor syntes de, at jeg skulle have en uddannelse som lærer. 'Som lærer er du sikret et arbejde resten af dit liv,' sagde min mor. Hun havde ret. Mange af lærerne på byens tre skoler holdt ikke længere end et skoleår. Specielt de lærere fra København eller fra de andre store byer på Sjælland stak af, så hurtigt de kunne. Ingen havde lyst til at bosætte sig og arbejde i en by med en havn og ganske få butikker og intet kulturliv. Derfor havde sådan én som jeg, skolelæreren fra hjemegnen, gode muligheder for fast job. Jeg kendte jo byen, kulturen, forældrenes baggrund og meget andet. Jeg forstod godt mine forældre, men jeg havde ikke lyst til alt det med bøger og grammatik. Jeg ville noget helt andet," siger Jens og skænker os endnu en kop kaffe.

Det gik ikke helt sådan, som den unge Jens så for sig. Han måtte overgive sig til forældrene og flyttede hjem til moster Karen i København og startede på lærerseminariet. Mødet med den store by, dens mange muligheder og kammeratskabet på seminariet holdt på ham i et års tid, men han stoppede på læreruddannelsen trods forældrenes irritation.

Havde lyst til at arbejde med jord og dyr

"Jeg kunne ikke trives i storbyen, og jeg havde ikke lyst til at arbejde som lærer. Desværre! Min moster var en klog dame, der havde sans for at lytte til, hvad folk sagde. Hun arbejdede selv som jordemor på et hospital i nærheden af København. Jeg fortalte hende, at jeg havde lyst til at arbejde og bo i Nakskov. Som allerede sagt var min moster en god lytter.

Hun afbrød aldrig. Hun lyttede til det sidste øjeblik. Når man havde sagt, hvad man ville sige, kunne hun komme til orde med en idé, eller hun bakkede en op. Hun sagde straks, kan jeg huske, at et arbejde med jord og dyr også krævede en uddannelse. Hendes kommentar blev det vigtigste vendepunkt i mit liv. Ugen efter søgte jeg om optagelse på Landbohøjskolen og kom ind.”

To år efter kom Jens i lære hos en landmand i Vordingborg, hvor han også kom tættere på sit hjemsted. Da han efter fire år fik grønt bevis, købte han sit eget landbrug uden for Nakskov.

”Som ganske ung og ugift kastede jeg mig ud i landbrug og dyreavl. Sådan skulle det være. Mine forældre hjalp til i starten. Efter nogle år fik jeg ansat tre mænd,” siger Jens og peger på jorden og to grønne traktorer. ”Til en høstfest her i byen forelskede jeg mig i min barndomsveninde Gitte, som jeg gik i folkeskole med. Oprindeligt traf jeg hende første gang i børnehaveklassen. Vi har været gift i 27 år, men har desværre ingen børn. Det er også ok, synes vi begge. Vi er hinandens børn, plejer vi at sige til hinanden. Gitte er ikke kun min kone. Hun er også min partner og legekammerat.”

Landmand i Udkantsdanmark

”Arbejdsløsheden i Nakskov er en dræber,” siger Jens og fortsætter: ”Der går ikke en uge, hvor vi ikke modtager en ansøgning. De vil alle sammen arbejde for enhver pris. Det, som alle ansøgerne har til fælles, er, at de har været arbejdsløse i lang tid. Vi kan selvfølgelig ikke finde jobs til alle her på gården, men vi gør vores bedste,” siger han og fortæller, at de har fem mand på lønninglisten. Det er, hvad budgettet kan bære.

”For en uge siden kom en mand cyklende forbi. Han var påvirket af alkohol og så temmelig syg ud. Jeg genkendte ham straks. Det var Peters søn; Fisker-Peters søn, Johannes. Peter var en af de store industrifiskere med mange mænd under sig engang. Min far var en god ven af ham. Peter kunne finde på at dele overskudsfisk ud blandt de fattige i byen. Jeg rystede på hænderne, da Johannes ville i job hos os, fordi han så ud til at have et alkoholproblem. Jeg kunne

jo på en måde ikke sige nej til ham. Vi måtte ansætte ham. Han arbejder seks timer om dagen med at fodre vores fyrre malkekøer og en so med smågrise. Vi har dog en fast aftale med ham om, at han skal være ædru, når han er på arbejde. Det ser ud, som om han overholder aftalen, men nu må vi se,” siger Jens og viser rundt. Han fortæller blandt andet, at han lige har forpagtet naboens jord på 30 tønder land. En udvidelse, som han er glad for.

Jens og Gitte mærker ikke til livet i Nakskov by. De hører en del om den store arbejdsløshed, diverse sociale problemer og om en del stofmisbrugere og alkoholikere, der flytter til deres by fra København. Men fordi de bor på gården, og fordi de har travlt i hverdagen, mærker de ikke byens smerte på samme måde som dem, der bor i byen.

Vi behøver ikke at se film i biografen

”Både Gitte og jeg elsker at være hjemme. Vi kan godt lide selv at lave mad og hygge med en flaske rødvin. Vi er ikke store kulturforbrugere, hvis du forstår mig. Vi behøver ikke at sidde i biografen for at se en god film. Det gør vi derhjemme. Hvis vi har lyst til at dyrke hver vores, kan vi gå hver til sit. Både mit og Gittes kontor er møbleret til også at ligne et slags opholdsrum. Så sidder vi hver for sig og slapper af. Gitte er vild med bøger, og jeg med computerspil,” siger Jens og viser sit kontor.

En stor TV-skærm på væggen, to Arne Jacobsen stole midt i rummet på et persisk tæppe og en vinreol pynter godt i et af hjørnerne. Ved det store vindue med udsigt over egne marker har han sit skrivebord – ”et slags H.C. Andersen skrivebord,” siger han med et smil og peger på udsigten.

”Her kan jeg sidde i timevis og kigge ud over naturen. Det her er mit liv, vores liv. Derfor kan vi ikke trives i en stor by med mennesker, butikker, koncerter og mange andre aktiviteter. Vi elsker roen her.”

Jens og Gitte keder sig ikke. De har altid en mark, der enten skal høstes, dyrkes, vandes eller kigges til på en eller anden måde. Og der er altid en flok køer, der enten skal fodres eller malkes. Sådan

er livet i Udkantsdanmark, hvor man ikke kan stikke af til en café eller til en eller anden aktivitet.

”Og så har vi hinanden. Vi kan altid tage på en lang gåtur imellem markerne og nyde naturen vokse. Det er så livsbe-kræftende, at den sæd, man lige har lagt i jorden, springer i hovedet på én kort tid efter. Vi elsker det,” siger Jens og peger på en mark.

Kontakten med familien og naboer

Jens’ forældre døde lige efter hinanden for to år siden. Til begravelsen var der rigtig mange gæster. Dem, som ikke kunne være med af forskellige årsager, skrev eller ringede til Jens for at kondolere.

”Det er en af fordelene ved at bo i udkanten. Folk kommer hinanden ved. Man er vigtig for hinanden på en anden måde end i storbyen. I en stor by er man overladt til storkollektivet, hvor kommunen fungerer som administratoren. Når du afgår ved døden, skal du opdages af kommunen, og når du har ondt i sjælen, skal du bemærkes af kommunen. Du er kort sagt overladt til myndighederne. Her er det anderledes. Vi er velkomne hos hinanden her på landet eller i Udkantsdanmark, som nogen udtrykker det.”

Jens og Gitte er medlem af en landbrugsforening, hvor de har fire store møder om året. En planteavlskonsulent er tilknyttet deres forening, hvor han rådgiver og vejleder landmændene i omegnen.

”Efter mødet med planteavlskonsulenten har vi fællesspisning på kroen i byen, hvor der bliver snakket mere landbrug. Både Gitte og jeg elsker disse fællesmøder. Vi har alle vores venner igennem foreningen, hvor vi også mødes privat. I lørdags gav vi en festlig middag til alle vores naboer,” siger Jens og tager telefonen, der ringer. Efter telefonsamtalen beder han om lov til at gå. Der er brug for ham ved malkekøerne, siger han og vinker farvel.

Fokus på lytning

Monolog: Kursisterne skal lytte til teksten fra start til og med ”Vi behøver ikke at se film i biografen”, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til monologteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

Lytningen kan også bruges til dictogloss: Lad kursisterne lytte til teksten minimum to gange, anden gang med nedskrivning af stikord. Til sidst skriver kursisterne et referat af historien i par/små grupper.

Besvarelserne fra grupperne kopieres af læreren og gennemgås/gennemarbejdes eller forbedres på klassen (eventuelt på tavlen).

Dialog: Kursisterne skal lytte til dialogteksten, som findes nedenfor, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til dialogteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

I: interviewer

J: Jens

I: Hvad laver I, når I har fri?

J: Både Gitte og jeg elsker at være hjemme. Vi kan godt lide selv at lave mad og hygge med en flaske rødvin. Vi er ikke store kulturforbrugere, hvis du forstår mig. Vi behøver ikke at sidde i biografen for at se en god film. Det gør vi derhjemme. Hvis vi har lyst til at dyrke hver vores, kan vi gå hver til sit. Både mit og Gittes kontor er møbleret til også at ligne et slags opholdsrum. Så sidder vi hver for sig og slapper af. Gitte er vild med bøger, og jeg med computerspil.

I: Du kan sidde og kigge ud over markerne fra dit skrivebord, kan jeg se?

J: Ja, her kan jeg sidde i timevis og kigge ud over naturen. Det her er mit liv, vores liv. Derfor kan vi ikke trives i en stor by med mennesker, butikker, koncerter og mange andre aktiviteter. Vi elsker roen her.

I: Keder I jer aldrig?

J: Nej, vi har altid en mark, der enten skal høstes, dyrkes, vandes eller kigges til på en eller anden måde. Og der er altid en flok køer, der enten skal fodres eller malkes. Sådan er livet i Udkantsdanmark, hvor man ikke kan stikke af til en café eller til en eller anden aktivitet. Og så har vi hinanden. Vi kan altid tage på en lang gåtur imellem markerne og nyde naturen. Det er så livsbekræftende. Vi elsker det.

I: Lever dine forældre stadig?

J: Nej, de døde lige efter hinanden for to år siden. Til begravelsen var der rigtig mange gæster. Dem, der ikke kunne være med af forskellige årsager, skrev eller ringede til mig for at kondolere. Det er en af fordelene ved at bo i udkanten. Folk kommer hinanden ved. Man er vigtig for hinanden på en anden måde end i storbyen. Når du afgang ved døden, skal du opdages af kommunen, og når du har ondt i sjælen, skal du bemærkes af kommunen. Du er kort sagt overladt til myndighederne. Her er det anderledes. Vi er velkomne hos hinanden her på landet eller i Udkantsdanmark, som nogen udtrykker det.

I: Er der nogen fælles arrangementer her på landet?

J: Ja, vi er medlem af en landbrugsforening.

I: Hvor tit holder I møde?

J: Vi har fire store møder om året. En planteavlskonsulent er tilknyttet vores forening, hvor han rådgiver og vejleder landmændene her i omegnen.

I: Er der noget fælleshygge i forbindelse med møderne?

J: Ja, efter mødet med planteavlskonsulenten har vi fællesspisning på kroen i byen, hvor der bliver snakket mere landbrug. Både jeg og Gitte elsker disse fællesmøder. Vi har alle vores venner igennem foreningen, hvor vi også mødes privat. I lørdags gav vi en festlig middag til alle vores naboer.

Fokus på læsestrategier

En del af lytteteksten er her brudt op i små stykker, som kursisterne skal sætte sammen i den rigtige rækkefølge. Der er to distraktorer, dvs. to forkerte tekststykker, som ikke skal bruges.

Øvelsens formål er at sætte fokus på kohæsion, dvs. tekstens sproglige sammenhæng. For at blive en god læser er det meget vigtigt at være opmærksom på kohæsion i teksten. Forskellige ord og udtryk fremhæver sammenhængen i teksten og siger noget om, hvordan de enkelte tekstdele og sætninger hænger sammen.

Der kan både være tale om:

- Konjunktioner som fx: *og, men, fordi, da, når, mens, så*.
- Adverbier som fx: *alligevel, aldrig, dog, altså*.
- Ord, der refererer til hinanden, som fx: *jeg, mig, min; Peter – han, ham, hans; katten – den; huset – det; mine forældre – de, dem, deres; Lasse og jeg – vi, os, vores*.

Også tegnsætningen er vigtig. Måske er det et citat (og dermed et citationstegn), som starter i ét tekststykke og afsluttes i et andet.

FACIT:

”Jens’ vej til landbrugsuddannelsen”

- 4 Hun havde ret. Mange af lærerne på byens tre skoler holdt ikke længere end et skoleår. Specielt de lærere fra København eller fra de andre store byer på Sjælland stak af, så hurtigt de kunne. Ingen havde lyst til at bosætte sig og arbejde i en by med en havn og ganske få butikker og intet kulturliv.
- 7 ”Jeg kunne ikke trives i storbyen, og jeg havde ikke lyst til at arbejde som lærer. Desværre! Min moster var en klog dame, der havde sans for at lytte til, hvad folk sagde. Hun arbejdede selv som jordemor på et hospital i nærheden af København.

- 1 Jens er født og opvokset i Nakskov. Da han var 20 år i 1975, pressede hans forældre på for, at han skulle have en uddannelse som skolelærer. På det tidspunkt var han lige blevet student på statsgymnasiet i Vordingborg.
- "Arbejdsløsheden i Nakskov er en dræber," siger Jens og fortsætter: "Der går ikke en uge, hvor vi ikke modtager en ansøgning. De vil alle sammen arbejde for enhver pris. Det, som alle ansøgerne har til fælles, er, at de har været arbejdsløse i lang tid.
- 10 To år efter kom Jens i lære hos en landmand i Vordingborg, hvor han også kom tættere på sit hjemsted. Da han efter fire år fik grønt bevis, købte han sit landbrug uden for Nakskov. "Som ganske ung og ugift kastede jeg mig ud i landbrug og dyreavl. Sådan skulle det være."
- 6 Han måtte overgive sig til forældrene og flyttede hjem til moster Karen i København og startede på lærerseminariet. Mødet med den store by, dens mange muligheder og kammeratskabet på seminariet holdt på ham i et års tid, men han stoppede på læreruddannelsen trods forældrenes irritation.
- 2 Han kunne bo gratis hos moster Karen i København og vende tilbage til Nakskov, når han var færdig med sin læreruddannelse, og så kunne han undervise på en af Nakskovs tre folkeskoler, insisterede hans forældre.
- 8 Jeg fortalte hende, at jeg havde lyst til at arbejde og bo i Nakskov. Som allerede sagt var min moster en god lytter. Hun afbrød aldrig. Hun lyttede til sidste øjeblik. Når man havde sagt, hvad man ville, kunne hun komme til orde med en idé, eller hun bakkede én op.
- Jens og Gitte mærker ikke til livet i Nakskov by. De hører en del om den store arbejdsløshed, diverse sociale problemer og om en del stofmisbrugere og alkoholikere, der flytter til deres by fra København.
- 5 Derfor havde sådan én som jeg, skolelæreren fra egnen, gode muligheder for fast job. Jeg kendte jo byen, kulturen,

forældrenes baggrund med meget mere. Jeg forstod godt mine forældre, men jeg havde ikke lyst til alt dét med bøger og grammatik. Jeg ville noget helt andet," siger Jens og skænker yderligere kaffe i vores kopper.

- 3 "Mine forældre kendte til forholdene på arbejdsmarkedet i byen her. Dengang gik halvdelen af arbejdsstyrken arbejdsløs. Derfor syntes de, at jeg skulle have en uddannelse som lærer. 'Som lærer er du sikret et arbejde resten af livet,' sagde min mor.
- 9 Hun sagde straks, kan jeg huske, at arbejde med jord og dyr også krævede en uddannelse. Hendes kommentar blev det vigtigste vendepunkt i mit liv. Ugen efter søgte jeg ind på landbrugsskolen og kom ind."

Fokus på interaktion

Der er i øvelsen lagt op til en diskussion af det overordnede emne Udkantsdanmark – i par eller smågrupper. Kursisterne diskuterer emnet med udgangspunkt i øvelsens fire spørgsmål. Efter diskussionen fremlægger alle par deres synspunkter, og læreren forsøger at holde styr på, hvor der er enighed/uenighed. Formålet er mundtligt at komme rundt om emnet og se det fra forskellige synsvinkler samt at lære kursisterne turtagning i en diskussion ved at bruge markører som: "Det har du ret i, men jeg synes ...", "Jeg er enig/uenig med dig, men på den anden side ...". Andre kommunikationsstrategier kan være forståelsestjek og gambitter som: "mmm", "jo", "jamen", "nej" eller "Hvad siger du?" og "Vil du sige det igen?" ved direkte misforståelser.

Hvis kursisterne kan begynde at argumentere for deres mening, specielt ved uenighed med samtalepartneren, skal de lære at bruge: "Det synes jeg, fordi ...", "Jeg tror, at ... fordi ...", "Hvad mener du med det? Jeg mener noget andet".

Selv hvis de er enige, er det stadig vigtigt at kunne sætte ord på sine meninger og holdninger – den mundtlige produktion/output er lige så vigtig som input.

Øvelser til læseteksten: "Børn af Sjællands Odde"

Fokus på udtale (Sætningstryk)

Prosodi (sætningstryk, rytme, pauser, ordtryk, vokallængde, stød, intonation) er et af de sværeste områder i dansk. Dansk prosodi kendetegnes ved, at dansk er et trykrytmisk sprog, hvor man taler i enheder med et enhedstryk, dvs. der skal gå lige lang tid imellem de trykstærke stavelser i en sætning (isokroni), og man udtaler de tryksvage stavelser/ord hurtigere og mindre tydeligt. Det er meget usædvanligt for mange sprog. Derfor bliver kursisterne ofte usikre på, hvordan de skal læse op eller tale i forhold til trykkene.

Det er en svær, men en mulig opgave at lære kursisterne at sætte trykkene rigtigt. Øvelsen går ud på, at kursisterne sætter tryk på de ord, som, de tror, er vigtige i kommunikationen, fx substantiver, numeralier, adjektiver, adverbier og betydningsfulde verber (ordklasser, der altid har tryk i neutrale ytringer). Alle andre, altså funktionsord – artikler, pronomener, hjælpeverber, modalverber – har ikke tryk i de neutrale ytringer (dvs. ikke affekterede eller fremhævede af emfatisk tryk).

Læs teksten op for kursisterne, lad dem gentage den i kor, og snak om de steder, hvor der er tvivl (frasalverber og faste udtryk volder især problemer). Sæt trykstreger over de ord, som er trykstærke, og forklar, at funktionsordene må udtales hurtigere, for der er kun ét tryk per enhed. Derfor er der så mange reduktioner/assimilationer i danske sætninger. Lad kursisterne læse op, først i par, så individuelt, og ret til i forhold til facit.

Skråstregerne i facitteksten betyder pauser umiddelbart efter de trykstærke ord eller imellem enheder med enhedstryk. Gør kursisterne opmærksomme på, at pauser er lige så vigtige i kommunikationen som tryk. Vær også opmærksom på lange og korte vokaler samt reduktioner og assimilationer (også over ordgrænserne).

FACIT:

Anden gang/, Tom/ siger farvel/ til Sjællands Odde/, er/, da han får job/ på et fragtskib/ som maskinmester/ hos Mærsk/.

På det tidspunkt/ er han blevet gift/ med Mette/ og har fået/ datteren/, Louise/.

”Det var jo en/ af mine mange/ drømme/ at praktisere/ min uddannelse/ på et stort/ fragtskib/ og rejse verden/ rundt/.

Mette/ viste forståelse/ for min situation/. Jeg skulle væk/ i tre/ måneder/ ad gangen/,” siger Tom/ og viser billeder/ af fragtskibet/, som han var ansat ved/ i seks/ år/.

Jo længere/ Tom/ kommer væk/ fra Sjællands Odde/, jo mere/ føler han sig/ som Odden-borger/.

Trods/ de mange/ spændende/ oplevelser/ og et lærerigt/ arbejde/ i maskinrummet/ på fragtskibet/ vælger han/ at stoppe/.

”Jeg vidste/, at jeg skulle have/ et job/ på Sjællands Odde/ eller i nærheden/, da jeg opsagde/ mit job/ og vendte tilbage/ til Mette/ og Louise/.

Mette/ arbejdede/ som pædagog/ i Havnebyen/, og jeg gik straks/ i gang/ med en ny/ uddannelse/ som socialpædagog/, da det viste sig/, at det var svært/ at finde/ et job/ inden for mit fag/.

Dengang/, som i dag/, var der tre/ slags/ arbejdspladser/ på Odden;/ man kunne arbejde/ på Molslinien/, færgeren/, arbejde/ som håndværker/ eller inden for landbrug/.

Og så var der/ en håndfuld fiskere/, som ikke/ tjente/ nok/ til udgifterne/. Derfor/ tog jeg/ en ny/ uddannelse/, som gav mig arbejde/ straks/,” siger Tom/, kigger/ over på havnen/ og fortsætter/ efter en kort/ pause/:

”I en/ og tyve/ år/ har jeg arbejdet/ som socialpædagog/ forskellige/ steder/ i nærheden/. Det var en god/ tid/. Det var også/ en god/ tid/, fordi jeg var vendt tilbage/ til min familie/ og Havnebyen/, hvor jeg trives/ bedst/.”

Fokus på grammatik (Pronomener)

Læreren henleder kursisternes opmærksomhed på pronomener: deres funktion i sætningen (erstatte andre ordklasser); deres grupper (personlige pronomener, possessive, reflektive, spørgende, demonstrative osv.). Kursisterne skal finde pronomener i teksten og forklare deres funktion i sætningen.

Fokus på grammatik (Indsætningsøvelse)

Derefter er det en god idé at lave en indsætningsøvelse (enten i undervisningstiden eller som hjemmearbejde), hvor kursisterne sætter pronomener ind i teksten fra boksen (OBS – der er to distraktorer, dvs. ord, som ikke skal bruges, men som potentielt bliver valgt af nogle).

FACIT:

”Det skal også siges, at sommerhus-turisme er blevet en indtægtskilde for ...**nogle**...¹ af de fastboende. Fiskebutikken ved havnen, Super Brugsen og håndværkerne kan jo ikke leve af at servicere 4.000 indbyggere her i Havnebyen. Specielt om sommeren kommer der omkring 40.000 sommerhusgæster, som er en vigtig indtægtskilde. Det er ...**vi**...² selvfølgelig glade for, men ...**de**...³ skal opføre ...**sig**...⁴ som sommerhusgæster, når de er her. De skal vide, at ...**vi**...⁵ lever på en anden måde end i København. Alle fastboende her kender ...**hinanden**...⁶ på godt og ondt. Københavnerne skal ikke komme her og se ned på vores livsstil,” siger Tom og leder efter ord for at sige mere om københavnere, som somme tider opfører ...**sig**...⁷ som danske turister ved syd-europæiske kyster.

”Nogle københavnere bosætter sig i ...**deres**...⁸ sommerhuse, når de går på pension. Det må de meget gerne for min skyld, men de skal forstå, at de ikke kan komme her til havnen og drikke ...**sig**...⁹ fulde. De skal holde ...**sig**...¹⁰ hjemme på deres sommerhusadresser. De ødelægger bybilledet, når de højtråbende siger, at ...**vi**...¹¹ er en slags dumme bønder og fiskere, som nok kan rumme alt. Det er sådan, at de pensionerede fiskere og håndværkere og bønder har tre klubber med hver deres indhold og livsstil. Den

forening, som ...**jeg**...¹² er medlem af, hedder Kaffeklubben. Man betaler 50 kroner om måneden for at være medlem her. ...**Vi**...¹³ hører til i et lokale ved havnen, hvor vi kan mødes over en kop kaffe og en god snak om ...**vores**...¹⁴ liv i Havnebyen. ...**Vi**...¹⁵ er ca. 60 mænd her, og vi må ikke drikke alkohol. Ser man et medlem med en ølflaske i ...**vores**...¹⁶ forening, bliver han eller hun udvist på ubestemt tid. Sådan er det. Jeg kan ikke se, hvordan en københavnere, der bor fast i ...**sit**...¹⁷ sommerhus, kan være medlem af vores kaffeklub. ...**Man**...¹⁸ skal næsten være født og opvokset her i byen for at trives sammen med ...**os**...¹⁹. Det er ikke nok, at man er dansker. Den anden klub, som kalder sig Ølklubben, ligger lige ved siden af ...**os**...²⁰. Der drikker man øl, og man skal altså drikke øl for at tilhøre deres fællesskab, og så skal man have en fortid som fisker eller håndværker. Endvidere skal ...**man**...²¹ kende hinanden. Det er her, københavnere kommer. Og det giver visse spændinger, når ...**de**...²² bliver fulde og ikke kan finde ud af kulturen. Det oplever man desværre ret ofte. Den tredje klub er for mænd, som har haft en særlig betydning for området her. De er rige og har været vigtige iværksættere her – og har haft indflydelse på, hvordan livet skal være her på Sjællands Odde. Jeg ved, at det kan være svært for en københavnere at forstå det, ...**jeg**...²³ siger lige nu, men sådan er det. ...**De**...²⁴ kalder sig *Klubben for de rige mænd* og har ...**deres**...²⁵ mødested lige der ved fiskerhytterne. De drikker hverken øl eller kaffe. De drikker snaps og den slags. De vil ikke forstyrres hverken af kaffeklubsmedlemmerne, ølklubsmedlemmerne eller af nysgerrige københavnere,” siger Tom og viser rundt i kvarteret.

Fokus på orddannelse/ morfemdeling

Det hjælper kursisterne at genkende og huske især sammensatte ord, hvis de lærer principperne for at danne dem. Læreren forklarer kursisterne, at to eller flere rødder kan sættes sammen ved hjælp af såkaldte ’lime-bogstaver’/’fuge-bogstaver’: -s eller -e, eller helt uden et limebogstav. Det vigtigste er, at de to rødder sammen skaber et nyt begreb (en ny semantisk enhed). Del ordene i morfemer først, og dan så nye ord ved hjælp af en central rod i ’ordblomsten’ og mange afledninger. Her med ’kultur-’ og ’års-’, men læreren kan selv finde på flere lignende opgaver.

Øvelser til læseteksten: "Vores børn skulle vokse op i København"

Fokus på tekstsammenhæng

Meningen er at vække kursisternes diskursive opmærksomhed og tale om de sammenhængsmarkører, som markerer den logiske sammenhæng (kohærens) med sproglige midler (kohæsionsmarkører): konjunktioner, adverbier, brugen af forfæltet, artikler, pronomener osv. Kursisterne skal først lære at se, hvordan markørerne virker i teksten, så de kan lære at bruge dem i deres egne tekster. Det er vigtigt både i forhold til de krav, der stilles til PD 2 og PD 3 og til den skriftlige eksamen på FVU trin 4.

Kursisterne skal finde sammenhængsmarkører i teksten og fordele dem i grupper:

- Hovedsætningskonjunktioner (*og, men, for, så, eller*).
- Ledsætningskonjunktioner (*da, som, fordi, når, hvis, så osv.*).
- Adverbier (husk inversion efterfølgende) (*derfor, så, derefter, omvendt osv.*).
- Andre ordklasser (*med andre ord og lign.*).

Det vil hjælpe dem med at kategorisere sammenhængsmarkørerne og bruge dem i deres egne tekster.

Fokus på udtale (Sætningstryk)

Prosodi (sætningstryk, rytme, pauser, ordtryk, vokallængde, stød, intonation) er et af de sværeste områder i dansk. Dansk prosodi kendetegnes ved, at dansk er et trykrytmisk sprog, hvor man taler i enheder med et enhedstryk, dvs. der skal gå lige lang tid imellem de trykstærke stavelser i en sætning (isokroni), og man udtaler de tryksvage stavelser/ord hurtigere og mindre tydeligt. Det er meget usædvanligt for mange sprog. Derfor bliver kursisterne ofte usikre på, hvordan de skal læse op eller tale i forhold til trykkene.

Det er en svær, men en mulig opgave at lære kursisterne at sætte trykkene rigtigt. Øvelsen går ud på, at kursisterne sætter tryk på de ord, som, de tror, er vigtige i kommunikationen, fx substantiver, numeralier, adjektiver, adverbier og betydningsfulde

verber (ordklasser, der altid har tryk i neutrale ytringer). Alle andre, altså funktionsord – artikler, pronomener, hjælpeverber, modalverber – har ikke tryk i de neutrale ytringer (dvs. ikke affekterede eller fremhævede af emfatisk tryk).

Læs teksten op for kursisterne, lad dem gentage den i kor, og snak om de steder, hvor der er tvivl (frasalverber og faste udtryk volder især problemer). Sæt trykstreger over de ord, som er trykstærke, og forklar, at funktionsordene må udtales hurtigere, for der er kun ét tryk per enhed. Derfor er der så mange reduktioner/assimilationer i danske sætninger. Lad kursisterne læse op, først i par, så individuelt, og ret til i forhold til facit.

Skråstregerne i facitteksten betyder pauser umiddelbart efter de trykstærke ord eller imellem enheder med enhedstryk. Gør kursisterne opmærksomme på, at pauser er lige så vigtige i kommunikationen som tryk. Vær også opmærksom på lange og korte vokaler samt reduktioner og assimilationer (også over ordgrænserne).

FACIT:

Karen/ og Jesper/ måtte vende om/

På det her tidspunkt/ går deres børn/ i 1./, 3./ og 5./ klasse/.

Alene/ det/ med at lade dem cykle/ til skolen/ i trafikken/ var nok til/, at Karen/ blev panikslagen/.

"Vi kom jo/ fra Strib/, hvor der ikke/ var/ så meget/ trafik/.

Mine børn/ og trafikken/ var en/ af mine mange/ bekymringer/.

Der var meget/ andet/, som jeg heller ikke/ brød mig om/ ved at bo/ i København/.

Efter to/ års/ ophold/ i bydelen/ besluttede vi/ at flytte tilbage/.

Jesper/ så/ alvoren/, da jeg tit/ var syg/ og havde/ det dårligt/ med mig selv/.

Han havde/ det jo godt/ på sit arbejde/ og havde fået venskaber/ igennem sit arbejde/ – et nyt/ fællesskab/, som han var glad for/.

Det var ikke/ nok/ til/, at vi kunne falde til ro/.

I løbet/ af de to/ år/ havde jeg haft/ et enkelt/ besøg/ af en kollega/ fra mit arbejde/,” siger Karen/ og viser billeder/ af den børnehave/ på Nørrebro/, hvor hun arbejdede/ i halvandet/ år/.

”Jeg forstod altså/, at mit liv/ lå/ i Strib/ og kaldte/ på mig/, der/ hvor jeg havde/ mine venner/, barndoms minder/ og min identitet/. Jeg havde på ingen/ måde/ lyst til/ at ofre mig/ for mine børn/. Jeg skulle også/ have det/ godt/,” siger Karen/ og fortæller/, at deres tilbageflugt/ skete/ lige så/ spontant/ som deres flugt/ til København/.

De træffer/ beslutningen/ om at flytte tilbage/ en mandag/ og flytter allerede/ om fredagen/.

De er heldige/ med/, at lejeren/ er flyttet/ fra huset/ ugen/ før/.

Og så må de betale/ huslejen/ til lejligheden/ i tre/ måneder/, fordi de ikke/ har opsagt/ lejemålet/ i god/ tid/.

Fokus på orddannelse/ morfemdeling

Det hjælper kursisterne at genkende og huske især sammensatte ord, hvis de lærer principperne for at danne dem. Læreren forklarer kursisterne, at to eller flere rødder kan sættes sammen ved hjælp af såkaldte ’lime-bogstaver’/’fuge-bogstaver’: -s eller -e, eller helt uden et limebogstav. Det vigtigste er, at de to rødder sammen skaber et nyt begreb (en ny semantisk enhed). Del ordene i morfemer først, og dan så nye ord ved hjælp af en central rod i ’ordblomsten’ og mange afledninger. Her med ”land-” og ”by-”, men læreren kan selv finde på flere lignende opgaver.

Fokus på ordforråd (Indsætningsøvelse)

Kursisterne skal vælge ét ud af tre ord i parentes og sætte det ind i teksten. Der er 12 ord i alt. Øvelsen passer til ordforrådstest på både DU modul 4 og 5 og FVU trin 4. Der er to distraktorer hver gang, som nogle kursister nok vælger, selv om de er forkerte. Så bør læreren forklare på klassen, hvad de andre ord betyder, og hvorfor man ikke kan bruge dem ved hver enkelt sætning. På den måde udvider kursisterne også deres ordforråd og lærer at bruge ordene rigtigt.

FACIT:

Karen er (*enten* | **hverken** | *eller*) sur på København eller andre større byer i Danmark, som suger arbejdspladserne til sig. Men hun er ligesom mange andre i Strib ked af, at det politiske Danmark ikke tænker Udkantsdanmark ind i betragtningerne, når de tænker nye investeringer med nye (*vuggestuer* | *skoler* | **arbejdspladser**) til følge.

”Lige nu læser vi meget om, at en del af de statslige arbejdspladser flyttes til Udkantsdanmark. De politiske slogans lyder så sympatiske og interessante, men de mange arbejdsløse her i Strib er ikke uddannede nok til at (**besætte** | *indsætte* | *udsætte*) stillingerne. Det ville have været mere klogt at omskole de arbejdsløse her til jobbene, før man flytter arbejdspladserne (*herfra* | *til udlandet* | **hertil**). Vi er mange, der er bange for, at københavnernes flytter med jobbene. Det må de også gerne, det er (*hverken* | *begge* | **både**) godt for de mange tomme huse, som ikke kan sælges, og bylivet som sådan. Men vi kan ikke lade være med at tænke, at (**intentionen** | *ulempen* | *nederlaget*) med flytningen af statslige arbejdspladser jo først og fremmest må være at skabe jobs til de lokale.”

Karen og Jesper er ikke optimistiske omkring de statslige arbejdspladser. De tror mere på økologisk landbrug, som kan blive byens (*undergang* | **redning** | *katastrofe*).

”Vi vil hellere have, at staten hjælper (**landmændene** | *landsmændene* | *embedsmændene*) med økologisk landbrug. Vi har lige (*lukket* | **stiftet** | *overført*) en forening til støtte for økologiske fødevarer, hvor de små gårdbutikker også er med. I vores forening tror vi på, at vi både kan gavne naturen og forbrugerne og (**skabe** | *åbne* | *omskole*) nye arbejdspladser, hvis vi kan få statsstøtte til at komme rigtigt (*forbi* | *igennem* | **i gang**). Vores omlægning til økologi vil også inspirere andre små landmænd til at gøre det samme,” siger Karen og viser billeder af gårdbutikkerne i området, hvis omsætning er (**stigende** | *faldende* | *altafgørende*).

Ordforrådsøvelser på baggrund af de to tekster: ”Børn af Sjællands Odde” og ”Vores børn skulle vokse op i København”. Find antonymer og synonymer, og brug de nye ord i dine sætninger. Dette er en traditionel øvelse, men den samler godt op på det indlærte ordforråd i emnet og får kursisterne til at bruge det passive ordforråd aktivt.

Fokus på skrivning

Opgaver, hvor man skal svare på en mail, bruges i forskellige sammenhænge til både modultestning og prøverne i dansk. Lær kursisterne at svare præcist på den stillede opgave og de understregede spørgsmål.

MODERNE FAMILIEMØNSTRE

Moderne familiemønstre

Denne øvelse laves som det allerførste, dvs. inden der tages hul på teksterne om *moderne familiemønstre*. Øvelsen skal sætte gang i tanker og snak om hele emnet, som behandles i kapitlet.

Den enkelte kursist starter med at arbejde med sine egne tanker om emnet, og til sidst laves der i grupper en mindmap over emnet moderne familiemønstre for at visualisere forskellige delelementer af emnet.

Vi har bevidst valgt ikke at opstille en form for facitliste til denne øvelse, da den kan løses på mange måder alt efter kursisternes faglige niveau. Det vigtigste i øvelsen er, at der dannes en forforståelse af det emne, der nu skal tages fat på.

Øvelser til læseteksten: "Den tid, jeg har, skal bruges på mig selv"

Fokus på læseforståelse

Øvelsen er træning i indholdslæsning og søgning efter information. Kursisterne læser teksten i bogen, svarer skriftligt på de ti spørgsmål til teksten og forbereder et mundtligt referat af 1-2 minutters varighed. Der må gerne bruges stikord til referatet, men referatet gives med lukket bog.

Fokus på ordforråd

Find ordene/udtrykkene: Kursisterne skal i teksten finde *interessante* og *nyttige* ord og udtryk og forklare dem ud fra konteksten. Bagefter finder kursisterne selv på nye sætninger, hvor udtrykkene kan bruges i daglig tale – både mundtligt og skriftligt. Det er vigtigt, at der sættes god tid af til at lave eksempler, så alle får udtrykkene ind under huden og dermed bliver i stand til at bruge dem en anden gang.

Find antonymer og synonymmer: Formålet med øvelsen er at stimulere og udvide kursisternes ordforråd. Først findes ordet i teksten, hvorefter ordets betydning diskuteres – i grupper eller

på klassen. Dernæst ledes tankerne hen på, hvordan man kan sige det samme med et andet ord (et synonym) eller det modsatte (med et antonym). Hvis man ser bort fra konteksten og ser på ordet isoleret, kan det måske også have andre betydninger. Ordene i øvelsen kan være ord fra alle ordklasser.

Fokus på skrivning

Øvelsen er en skriftlig kommenteringsopgave, hvor kursisterne skal forholde sig til kernefamiliens rolle i gamle dage og forklare, hvorfor udviklingen har gjort, at mange andre familieformer er blevet attraktive. Til sidst skal kursisterne komme med deres eget syn på idealfamilien og fremdrage de positive sider ved netop dén familieform i forhold til en selvvalgt anden familieform.

Skriveopgaven kan gives som hjemmearbejde, eller den kan laves på klassen som pararbejde eller individuelt. Afsæt da ca. 45-60 min. til skrivningen.

Uanset hvor skriveopgaven laves, er det en god idé at læse opgaven igennem sammen, så alle har forstået opgavens indhold og struktur, inden skrivningen starter. Da mange eksamensopgaver er bygget op på samme måde, er det også god eksamenstræning at lære kursisterne vigtigheden af at læse og forstå øvelsen til fulde inden skrivningen.

Læreren bør også forklare kursisterne vigtigheden af en god tekstopbygning/struktur med inddeling i afsnit og sammenkædning af afsnittene ved hjælp af sammenhængsmarkører, så 'den røde tråd' er der gennem hele teksten. Husk også at få kursisterne til at begrunde deres synspunkter, så de bliver udfoldet og uddybet med argumenter og relevante eksempler.

Øvelser til lytteteksten: "Vi har det godt sammen"

Teksten "Vi har det godt sammen" er kun tænkt til brug ved lytteøvelser og mundtlige opgaver og findes derfor kun her i Lærervejledningen.

"Vi har det godt sammen"

Klaus og Jørgen

I en villa i Holbæk bor Klaus og Jørgen. De er homoseksuelle og har været kærester i mange år. Klaus kan ikke huske præcis, hvornår det gik op for ham, at han var homoseksuel. Det var på et eller andet tidspunkt i 9. klasse, hvor han i øvrigt kom sammen med en pige.

Men han kan tydeligt huske, at han holdt det hemmeligt i begyndelsen. Hans far skulle i hvert fald ikke vide det, heller ikke den pige, han var kærester med, og heller ikke kammeraterne. Når han opsøgte drenge, var det ofte omkring de offentlige toiletter, især på banegården i Århus. Da var han cirka 16 år.

"Det var på et tidspunkt, hvor mine forældre ikke havde det godt sammen. Jeg ved ikke helt hvorfor, men jeg havde det heller ikke godt med min far. Vi talte stort set ikke sammen. Han sagde vist noget med, at jeg var mærkelig og ikke var til at snakke med. Så for mig handlede det om at flytte hjemmefra så hurtigt som muligt."

I mellemtiden blev forældrene skilt, og Klaus blev boende hos sin mor, til han var færdig med gymnasiet. Han begyndte på universitetet i Århus og fik sit eget værelse inde i byen. Og Klaus holdt op med at opsøge mænd på de offentlige toiletter i byen.

"Jeg fik mange venner på universitetet, som også var bøsser, og som ikke var bange for at tale om deres forhold til mænd. Det var en lettelse for mig at være sammen med dem – også uden for universitetet. Jeg fandt ud af, at der var caféer og foreninger for bøsser i byen. Så jeg havde fundet mit paradis. Jeg var ikke længere den ensomme dreng med lektierne på mit lille værelse. Det gik op for mig, at jeg var helt normal, og at jeg ikke var sindssyg, fordi jeg kom sammen med drenge. Jeg fandt ud af, at nogle lærere på universitetet også var bøsser. Det føltes simpelthen befriende, at jeg ikke længere var alene."

Klaus mistede dog kontakten med sin mor og lillesøster i lang tid. Han fik at vide, at hans far og mor havde fundet sammen igen, men først efter tre år søgte han kontakt til sine forældre. Det

spillede nu ikke længere nogen rolle, om forældrene vidste, at han var homoseksuel eller ej. Men han fik en grundig snak med sin mor om sit seksuelle forhold til mænd og fortalte hende endvidere, at han kom sammen med Jørgen, som var 30 år ældre og boede i Holbæk. Klaus' mor blev slet ikke chokeret. Hun fortalte ham, at hun havde vidst det hele tiden.

”Før mit møde med min mor havde jeg truffet Jørgen på Café X. Han lignede på ingen måde de andre mænd, som jeg havde været i kontakt med. Jeg var 29 år, og han var 59. En voksen og højtuddannet mand med job inden for Finansministeriet. Han blev ikke kun min kæreste, men også en slags erfaren kammerat og far for mig. AIDS var på det tidspunkt på sit højeste – det var sidst i 80'erne – og jeg havde virkelig brug for én, som kunne beskytte mig, så jeg ikke bollede med hvem som helst, hvilket jeg jo til en vis grad havde gjort.”

Mænd var min største hemmelighed

Da Klaus og Jørgen mødte hinanden, var Jørgen stadig gift. Men hans kone, Gitte, var syg. Hun havde fået konstateret lungekræft, og hun døde halvandet år senere.

”Det var tilfældigt, at jeg traf Klaus på Café X. Jeg kendte stedet godt og havde været der flere gange tidligere, når jeg var i byen i forbindelse med arbejdet,” siger Jørgen.

Han var gift med Gitte i 25 år, selv om han stort set altid har været klar over, at han er homoseksuel. Men han skjulte sin seksualitet og sit forhold til mænd af hensyn til sin familie – først og fremmest børnene – og sit arbejde.

”Jeg dyrkede sex med mænd de sidste ti år af mit ægteskab med Gitte, men som sagt holdt jeg det for mig selv. Mænd var min største hemmelighed.”

De første tre år, Jørgen og Klaus kendte hinanden, måtte de se hinanden i weekenderne, og når lejligheden bød sig. Men efter at Jørgens børn flyttede hjemmefra, blev de enige om, at Klaus skulle flytte ind hos Jørgen. Det var i september 1992.

”Det kunne jeg jo lige så godt i stedet for at rejse frem og tilbage. Jeg var heldig og fik job som gymnasielærer i Holbæk,” siger Klaus.

Han er glad for at bo i Holbæk, selv om det er en mindre by, og på trods af at det var noget lettere at være homoseksuel i Århus.

Det er svært at gå hånd i hånd her i byen

Det sker tit, at Jørgen og Klaus tager til København i weekenderne for at gå på café og for at være i selskab med andre bøsser. Der er ofte kulturelle aktiviteter for homoseksuelle i København, som bliver arrangeret af foreningen for bøsser og lesbiske.

”Ligesom alle andre har vi også brug for at more os uden at føle, at nogen kigger efter os konstant. Vi må erkende, at det er svært at gå en tur hånd i hånd her i byen,” siger Jørgen.

Han fortæller, at hans børn ingen problemer har med, at han er homoseksuel og kommer sammen med Klaus:

”Jeg bliver betragtet som Jørgens gode ven af hans børn og venner. Det var måske ikke så nemt for dem i begyndelsen, men det går meget godt i dag,” siger Klaus.

Men han har ikke været hjemme hos sine forældre sammen med Jørgen:

”I det hele taget snakker jeg ikke så meget med mine forældre, men jeg er begyndt at snakke med min søster igen, og hun har været her nogle gange inden for de sidste par år. Hun lagde ikke skjul på sin overraskelse, da hun så mig sammen med Jørgen første gang, men det går meget godt nu.”

Jørgen er nu gået på efterløn, men det sker tit, at han bliver inviteret til fødselsdage og den slags af sine tidligere arbejdskolleger, og han tager som regel Klaus med til disse fester uden problemer:

”Er der nogen, som ikke vil se mig sammen med Klaus, så kan de bare lade være med at opretholde kontakten. Det er da også sket. To af mine kolleger, som jeg har arbejdet

sammen med i mange år, ser jeg ikke mere,” siger Jørgen og indrømmer, at han er ked af, at den kontakt er forsvundet.

”Vores største problem var nu nok naboerne her i villakvarteret,” siger Klaus og fortsætter: ”Det var mærkeligt for dem, at deres mangeårige nabo med kone og børn pludselig gik rundt med en mand i hånden. Men det var vi ligeglade med. Det var ikke os, der havde et problem, det var dem. Hvorfor skal nogen blande sig i vores privatliv, når vi nu har valgt at leve sådan, som vi gør?” siger Klaus.

Han arbejder nu med sprogundervisning af indvandrere, og hans elever ved ikke, at han er homoseksuel. Klaus mener, at det er bedst på den måde. Det vil fylde alt for meget i elevernes bevidsthed, og de ville måske have svært ved at koncentrere sig om andet, hvis de fik at vide, at han er homoseksuel. Men hans kolleger ved det, og han har også haft Jørgen med til nogle fester for lærerne på skolen.

Roser i haven

Parret holder af at tilbringe weekenderne sammen i deres villa i udkanten af Holbæk med udsigt over marker og skov. Klaus er helt vild med roser. De har over 45 slags roser i den store have, og somme tider kan de tælle op til 20 slags fugle ved huset.

Da det er Klaus, der står for madlavningen, må de ofte gå på restaurant og spise, for der er dage, hvor Klaus har travlt med sit arbejde:

”Så samtlige spisesteder her i byen kender os,” siger Jørgen.

”Men det er også meget hyggeligt at gå derhjemme og lave mad og dele en flaske vin,” siger Klaus. ”Eller bestille mad udefra en søndag aften og sidde at se en god film i fjernsynet eller bare være i sine egne tanker, ikke snakke med hinanden, men tage en bog fra hylden og være sig selv. I det hele taget har vi det godt sammen – også når vi ikke snakker sammen, går tur sammen eller elsker med hinanden.”

”Ligesom alle andre kan vi selvfølgelig også blive sure på hinanden. Fx når Klaus er stresset på grund af sit arbejde, eller når han laver mad, og jeg blander mig. Det var bare to

eksempler. Men vi er aldrig kommet i den situation, hvor vi har villet gå fra hinanden,” siger Jørgen.

Og Klaus tilføjer:

”Jørgen elsker gamle film, og han er opdraget i et meget konservativt hjem, hvor man absolut skulle spise klokken syv om aftenen. Det må jeg respektere, ligesom han respekterer, at jeg bruger meget tid på at læse bøger.”

Tidligere kunne Jørgen og Klaus godt finde på at rejse flere gange om året, men de må holde en pause med rejserne på grund af Jørgens helbred. Hans hjerte er begyndt at svinge, og han har fået konstateret forhøjet blodtryk. Men de håber, at de snart kan rejse ud igen.

Fokus på lytning

Monolog: Kursisterne skal lytte til teksten fra start til og med ”Det er svært at gå hånd i hånd her i byen”, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til monologteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

Lytningen kan også bruges til dictogloss: Lad kursisterne lytte til teksten minimum to gange, anden gang med nedskrivning af stikord. Afsluttende skriver kursisterne et referat af historien i par/små grupper.

Besvarelsene fra grupperne kopieres af læreren og gennemgås/gennemarbejdes eller forbedres på klassen (eventuelt på tavlen).

Dialog: Kursisterne skal lytte til dialogteksten, som findes nedenfor, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til dialogteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle

uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrolløytning.

I: interviewer

K: Klaus

J: Jørgen

I: Hvad laver I i weekenden?

K: Vi kan godt lide at tilbringe weekenderne sammen i vores villa, der ligger i udkanten af Holbæk. Her har vi udsigt over marker og skov. Og jeg er helt vild med roser. Vi har over 45 slags roser i vores store have, og somme tider kan vi tælle op til 20 slags fugle ved huset.

I: Hvem står for maden?

K: Det gør jeg. Derfor må vi også tit gå på restaurant og spise. For der er dage, hvor jeg har meget travlt på arbejde.

I: Kan du lide at lave mad?

K: Ja, det er meget hyggeligt at gå herhjemme og lave mad og dele en flaske vin. Men det er også hyggeligt at bestille mad udefra en søndag aften og sidde at se en god film i fjernsynet.

I: Hvordan synes du, I har det sammen?

K: Vi har det godt sammen – også når vi ikke snakker sammen, går tur sammen eller elsker med hinanden. Vi kan også bare sidde i vores egne tanker, ikke snakke med hinanden, men tage en bog fra hylden og være os selv.

I: Bliver I aldrig sure på hinanden?

J: Jo, selvfølgelig kan vi ligesom alle andre blive sure på hinanden. Fx når Klaus er stresset på grund af sit arbejde, eller når han laver mad, og jeg blander mig. Det er bare to eksempler. Men vi er aldrig kommet i den situation, hvor vi har villet gå fra hinanden.

I: Og hvad siger du, Klaus, har du noget at tilføje?

K: Jørgen elsker gamle film, og han er opdraget i et meget konservativt hjem, hvor man absolut skulle spise klokken syv om aftenen. Det må jeg respektere, ligesom han respekterer, at jeg bruger meget tid på at læse bøger.

I: Rejser I meget?

J: Tidligere kunne vi godt finde på at rejse flere gange om året, men vi har måttet holde en pause med rejserne på grund af mit helbred. Hjertet er begyndt at svigte, og jeg har fået konstateret for højt blodtryk. Men vi håber, at vi snart kan rejse ud igen.

Fokus på læsestrategier

En del af lytteteksten er her brudt op i små stykker, som kursisterne skal sætte sammen i den rigtige rækkefølge. Der er to distraktorer, dvs. to forkerte tekststykker, som ikke skal bruges.

Øvelsens formål er at sætte fokus på kohæsion, dvs. tekstens sproglige sammenhæng. For at blive en god læser er det meget vigtigt at være opmærksom på kohæsion i teksten. Forskellige ord og udtryk fremhæver sammenhængen i teksten og siger noget om, hvordan de enkelte tekstdele og sætninger hænger sammen.

Der kan både være tale om:

- Konjunktioner som fx: *og, men, fordi, da, når, mens, så*.
- Adverbier som fx: *alligevel, aldrig, dog, altså*.
- Ord, der refererer til hinanden, som fx: *jeg, mig, min; Peter – han, ham, hans; katten – den; huset – det; mine forældre – de, dem, deres; jeg og Lasse – vi, os, vores*.

Også tegnsætningen er vigtig. Måske er det et citat (og dermed et citationstegn), som starter i ét tekststykke og afsluttes i et andet.

FACIT:

”Det er svært at gå hånd i hånd her i byen”

- 9 Men det var vi ligeglade med. Det var ikke os, der havde et problem, det var dem. Hvorfor skal nogen blande sig i vores privatliv, når vi nu har valgt at leve sådan, som vi gør?” siger Klaus.

Han arbejder nu med sprogundervisning af indvandrere, og hans elever ved ikke, at han er homoseksuel. Klaus mener, at det er bedst på den måde.

- 4 "I det hele taget snakker jeg ikke så meget med mine forældre, men jeg er begyndt at snakke med min søster igen, og hun har været her nogle gange inden for de sidste par år.
- 1 Det sker tit, at Jørgen og Klaus tager til København i weekenderne for at gå på café og for at være i selskab med andre bøsser. Der er ofte kulturelle aktiviteter for homoseksuelle i København, som bliver arrangeret af foreningen for bøsser og lesbiske.
 - Klaus kan ikke huske præcis, hvornår det gik op for ham, at han var homoseksuel. Det var på et eller andet tidspunkt i 9. klasse, hvor han i øvrigt kom sammen med en pige.
- 6 "Er der nogen, som ikke vil se mig sammen med Klaus, så kan de bare lade være med at opretholde kontakten. Det er da også sket.
- 2 "Ligesom alle andre har vi også brug for at more os uden at føle, at nogen kigger efter os konstant. Vi må erkende, at det er svært at gå en tur hånd i hånd her i byen," siger Jørgen.
- 8 "Vores største problem var nu nok naboerne her i villakvarteret," siger Klaus og fortsætter: "Det var mærkeligt for dem, at deres mangeårige nabo med kone og børn pludselig gik rundt med en mand i hånden.
- 3 Han fortæller, at hans børn ingen problemer har med, at han er homoseksuel og kommer sammen med Klaus:
"Jeg bliver betragtet som Jørgens gode ven af hans børn og venner. Det var måske ikke så nemt for dem i begyndelsen, men det går meget godt i dag," siger Klaus.
Men han har ikke været hjemme hos sine forældre sammen med Jørgen.
 - Men han kan tydeligt huske, at han holdt det hemmeligt i begyndelsen. Hans far skulle i hvert fald ikke vide det, heller ikke den pige, han var kæreste med, og heller ikke kammeraterne. Når

han opsøgte drenge, var det ofte omkring offentlige toiletter, især på banegården i Århus. Da var han ca. 16 år.

- 7 To af mine kolleger, som jeg har arbejdet sammen med i mange år, ser jeg ikke mere," siger Jørgen og indrømmer, at han er ked af, at den kontakt er forsvundet.
- 10 Det vil fylde alt for meget i elevernes bevidsthed, og de ville måske have svært ved at koncentrere sig om andet, hvis de fik at vide, at han er homoseksuel. Men hans kolleger ved det, og han har også haft Jørgen med til nogle fester for lærerne på skolen.
- 5 Hun lagde ikke skjul på sin overraskelse, da hun så mig sammen med Jørgen første gang, men det går meget godt nu." Jørgen er nu gået på efterløn, men det sker tit, at han bliver inviteret til fødselsdage og den slags af sine tidligere arbejds-kolleger, og han tager som regel Klaus med til disse fester uden problemer.

Fokus på interaktion

Der er i øvelsen lagt op til en diskussion af det overordnede emne familiemønstre – i par eller smågrupper. Kursisterne diskuterer emnet med udgangspunkt i øvelsens tre spørgsmål. Efter diskussionen fremlægger alle par deres synspunkter, og læreren forsøger at holde styr på, hvor der er enighed/uenighed. Formålet er mundtligt at komme rundt om emnet og se det fra forskellige synsvinkler samt at lære kursisterne turtagning i en diskussion ved at bruge markører som: "Det har du ret i, men jeg synes ...", "Jeg er enig/uenig med dig, men på den anden side ...". Andre kommunikationsstrategier kan være forståelsestjek og gambitter som: "mmm", "jo", "jamen", "nej" eller "Hvad siger du?" og "Vil du sige det igen?" ved direkte misforståelser.

Hvis kursisterne kan begynde at argumentere for deres mening, specielt ved uenighed med samtalepartneren, skal de lære at bruge: "Det synes jeg, fordi ...", "Jeg tror, at ... fordi ...", "Hvad mener du med det? Jeg mener noget andet".

Selv hvis de er enige, er det stadig vigtigt at kunne sætte ord på sine meninger og holdninger – den mundtlige produktion/output er lige så vigtig som input.

Øvelser til læseteksten: "Et utraditionelt forhold"

Fokus på udtale (Sætningstryk)

Prosodi (sætningstryk, rytme, pauser, ordtryk, vokallængde, stød, intonation) er et af de sværeste områder i dansk. Dansk prosodi kendetegnes ved, at dansk er et trykrytmisk sprog, hvor man taler i enheder med et enhedstryk, dvs. der skal gå lige lang tid imellem de trykstærke stavelser i en sætning (isokroni), og man udtaler de tryksvage stavelser/ord hurtigere og mindre tydeligt. Det er meget usædvanligt for mange sprog. Derfor bliver kursisterne ofte usikre på, hvordan de skal læse op eller tale i forhold til trykkene.

Det er en svær, men en mulig opgave at lære kursisterne at sætte trykkene rigtigt. Øvelsen går ud på, at kursisterne sætter tryk på de ord, som, de tror, er vigtige i kommunikationen, fx substantiver, numeralier, adjektiver, adverbier og betydningsfulde verber (ordklasser, der altid har tryk i neutrale ytringer). Alle andre, altså funktionsord – artikler, pronomener, hjælpeverber, modalverber – har ikke tryk i de neutrale ytringer (dvs. ikke affekterede eller fremhævede af emfatisk tryk).

Læs teksten op for kursisterne, lad dem gentage den i kor, og snak om de steder, hvor der er tvivl (frasalverber og faste udtryk volder især problemer). Sæt trykstreger over de ord, som er trykstærke, og forklar, at funktionsordene må udtales hurtigere, for der er kun ét tryk per enhed. Derfor er der så mange reduktioner/assimilationer i danske sætninger. Lad kursisterne læse op, først i par, så individuelt, og ret til i forhold til facit.

Skråstregerne i facitteksten betyder pauser umiddelbart efter de trykstærke ord eller imellem enheder med enhedstryk. Gør kursisterne opmærksomme på, at pauser er lige så vigtige i kommunikationen som tryk. Vær også opmærksom på lange og korte vokaler samt reduktioner og assimilationer (også over ordgrænserne).

FACIT:

Jette/ kan ikke/ huske/ sin far/.

Hun var fire/ år/, da han døde/ af hjertestop/ i nitten/hundrede/og tres/.

Sammen/ med sin lillebror/ er hun vokset op/ hos sin mor/, som var sygehjælper/ og måtte arbejde/ hårdt/ for at forsørge/ to/ børn/.

Da Jette/ var 16/ år/, flyttede hun hjemmefra/.

Dels/ fordi hun ikke/ kunne holde sin mor/ ud/, dels/ fordi hun ønskede/ at være/ som de mange/ rødstrømper/, der markerede sig/ meget/ i 70'erne/.

"Sådan/ var det dengang/. Det var moderne/ at stikke af/ hjemmefra/.

Det var moderne/ at være intellektuel/.

Generelt/ var det moderne/ at hade/ mænd/, og selvfølgelig/ var det moderne/ at være ung/ pige/, studere/ på universitetet/ og læse *Information*/.

Så jeg gjorde/ næsten/ det samme/ som de andre/. Jeg begyndte/ på universitetet/ og rejste meget/ ud/."

Fokus på ordforråd

I øvelsen skal kursisterne finde synonymmer (ord, der næsten betyder det samme og kan erstatte hinanden i samme kontekst) og antonymer (ord, der har den modsatte betydning i samme kontekst). Vær opmærksom på, at ordene skal tilhøre den samme ordklasse. Laves som parøvelse.

Fokus på stavning (Diktat)

Diktat er en god måde at træne retskrivning på. Og kursisterne elsker den form for indlæring, hvor de hurtigt kan tjekke, om de kan huske ordene eller ej. Diktater indskærper også kursisternes morfologiske opmærksomhed på ordklasserne og deres bøjning.

1. Da Jette blev færdig på universitetet, fik hun arbejde på et ___forlag___, hvor hun redigerede bøger.
2. Senere tog hun en ___uddannelse___ som voksenunderviser
3. og har undervist ___indvandrere___ på en sprogskole.
4. "For cirka 15 år siden ___traf___ jeg Bo til en fest hos nogle venner.

5. Selv om jeg ikke havde følt noget for mænd i lang tid, fandt jeg Bo **tiltrækkende**.
6. Han var en **stille** type, og jeg kan huske, at han ikke sagde ret meget den aften.
7. Men **allerede** ugen efter var vi sammen igen.
8. Jeg **inviterede** ham på café, hvor vi drak vin og snakkede sammen.
9. Han var **læge** og havde en lægepraksis i København.
10. Han var meget **intelligent**.
11. På caféen fortalte Bo også, at han havde været gift og boet i en villa i Gentofte. Hans forældre, der også var **højtuddannede**, havde altid ønsket, at Bo gjorde som dem.
12. På mange måder **lignede** vi hinanden.
13. Efter mødet med Bo tænkte jeg tit på de **forventninger**, min mor havde til mig.
14. Ingen af os ønskede et fast **parforhold** og børn, og vi ville ikke bo under samme tag.
15. Men jeg **bemærkede** også, at Bo ikke havde nogen venner.
16. Hans arbejde betød meget for ham, og han var meget **indelukket**.
17. Den aften på caféen blev begyndelsen på et **utraditionelt** forhold.
18. Vi var godt tilfredse med ikke at være **bundne** i vores kærlighed.”
19. **Nogle** måneder senere flyttede Bo dog ind i en lejlighed lige over for Jette.
20. Og efter noget tid begyndte de at **holde** øje med hinandens vinduer.

Øvelser til læseteksten: "En stor familie"

Fokus på grammatik

Den grammatiske kategori bestemt/ubestemt er måske et af de sværeste emner i dansk grammatik. Der er mange sprog, der ikke har den grammatiske kategori, og det er derfor meget usædvanligt for kursisterne, at dansk skal bruge artikler (bestemte

eller ubestemte), samt possessive pronomener (*min, din, sin osv.*) eller ubestemte pronomener (*nogen, noget, nogle*).

Det er en tekst, som ingen bestemmende led har. Kursisterne skal indsætte artikler eller pronomener ud fra konteksten og forklare, hvorfor det er bestemt eller ubestemt. Vær opmærksom på faste udtryk, hvor substantiverne kan optræde enten i bestemt eller i ubestemt form.

FACIT:

Stor familie

Ulla tog **en** uddannelse på universitetet, blev gift, fik tre børn og levede **et** godt liv rent materielt. Men da børnene blev store, ændrede hun kurs. Hun rejste til Nicaragua og arbejdede i seks måneder. Og da hun vendte hjem, blev hun skilt. I dag bor hun i storkollektivet Svanholm.

For fem år siden besluttede Ulla sig for at blive medlem af Danmarks måske største "familie". Hun flyttede ind på godset Svanholm i Nordsjælland, hvor 110 voksne og børn bor sammen som **en** stor familie. Svanholm er **et** storkollektiv, og beboerne har forskellige baggrunde og uddannelser, men fælles for dem er, at de synes, det er sjovt at bo i **et** stort fællesskab. De fleste beboere arbejder hjemme på godset, men der er også nogle, der arbejder ude. Selv er Ulla lærer og studievejleder på **en** sprogskole nær København, hvor hun har arbejdet i 12 år.

Ulla er vokset op i København og flyttede senere med **sine** forældre til Rungsted:

”Da jeg boede i Rungsted hos **mine** forældre, gik jeg på **en** privatskole, hvor blandt andre Dronning Margrethe og **hendes** søstre har gået. Meget fin skole med streng disciplin. Dengang drømte jeg ikke om at flytte i kollektiv. Jeg kom på universitetet, hvor jeg læste fransk og italiensk, og så mødte jeg **min** eksmand. Vi blev gift og fik de følgende år tre børn, **en** pige og to drenge. Jeg underviste i fransk på **et** lærerseminarium, og **min** eksmand var tandlæge, så vi havde to indtægter og klarede os godt. Men vi var meget forskellige, og med årene voksede vi fra hinanden. Efter 17 års ægteskab kom jeg i **en** dyb krise, og jeg måtte gøre et eller andet, hvis jeg ikke skulle miste mig selv helt.”

Fokus på tekstsammenhæng

Meningen er at vække kursisternes diskursive opmærksomhed og tale om de sammenhængsmarkører, som markerer den logiske sammenhæng (kohærens) med sproglige midler (kohæsiionsmarkører): konjunktioner, adverbier, brugen af forfæltet, artikler, pronomener osv. Kursisterne skal først lære at se, hvordan markørerne virker i teksten, så de kan lære at bruge dem i deres egne tekster. Det er vigtigt både i forhold til de krav, der stilles til PD 2 og PD 3 og til den skriftlige eksamen på FVU trin 4.

Kursisterne skal finde sammenhængsmarkører i teksten og fordele dem i grupper:

- Hovedsætningskonjunktioner (*og, men, for, så, eller*).
- Ledsætningskonjunktioner (*da, som, fordi, når, hvis, så osv.*).
- Adverbier (husk inversion efterfølgende) (*derfor, så, derefter, omvendt osv.*).
- Andre ordklasser (*med andre ord og lign.*).

Det vil hjælpe dem med at kategorisere sammenhængsmarkørerne og bruge dem i deres egne tekster.

Herefter skal kursisterne vælge ét ud af fire ord i parentes og sætte det ind i teksten. Der er 16 ord i alt. Øvelsen passer til ordforrådstest på både DU modul 4 og 5 og FVU trin 4. Der er tre distraktorer hver gang, som nogle kursister nok vælger, selv om de er forkerte. Så bør læreren forklare på klassen, hvad de andre ord betyder, og hvorfor man ikke kan bruge dem ved hver enkelt sætning. På den måde udvider kursisterne også deres ordforråd og lærer at bruge ordene rigtigt

FACIT:

Der er ikke nogen leder på Svanholm. Alle i kollektivet er med til at bestemme. ”Hver tirsdag holdes der fællesmøde, og det er her, beslutningerne tages. Alle på fællesmødet skal være enige, (*senere | snart | **for at** | med det samme*) et forslag kan vedtages. Der er ofte mange diskussioner, som tager lang tid, men det er vigtigt for os, at vi alle bestemmer, (*hvad | om | som | **hvordan***) vores liv på Svanholm skal være.”

På Svanholm er arbejdet fordelt mellem flere forskellige grupper. For eksempel tager regnskabsgruppen (***sig** | dem | os | ens*) af

kollektivets økonomi, køkkengruppen laver frokost og aftensmad til alle, og bygningsgruppen reparerer husene. Der er cirka 30 biler, (*der | **som** | hvem | hvordan*) beboerne kan bruge, og autogruppen sørger for, at bilerne er i orden. Bilerne fordeles mellem (*børnene | lærerne | **beboerne** | danskerne*) efter behov. For eksempel har Ulla en bil i ugens fem dage, men i weekenden er der andre, der bruger den. Ulla har ikke direkte nogen udgifter til bilen. Hun behøver (*også | senere | selvfølgelig | **heller ikke***) at tænke på for eksempel husleje. Men prisen for at bo på Svanholm er, at hele hendes løn går ind på kollektivets fælles konto. Ulla og de andre beboere i kollektivet ser altså ikke deres (*familie | **løn** | udgifter | konti*). Den ryger i en fælles pulje, og (*på grund af det, **herfra**, hertil, overfor*) betales alle fælles udgifter. Men alle beboere får hver måned cirka 1100 kroner i lommepenge. Penge, de kan bruge til tøj, tobak, eller hvad de nu har lyst til.

”(På grund af | Derfor | Årsagen til | **Selv om**) vi er et kollektiv, bor vi ikke sammen i et hus. Vi bor i mindre bogrupper på seks-otte personer, og hver person har et værelse. Badeværelse og køkken er vi fælles om. Bogruppen fungerer ligesom en familie. Vi kan være sammen, (*som | der | **hvis** | derfor*) vi har lyst til det, men det er også ok at have lyst (*for | **til** | af | på*) at være alene.”

Familier med børn bor ofte for sig selv. De har brug (***for** | til | af | på*) ro til at være sammen med deres børn. (*Efter | Idet | **Inden** | Sammen*) de går på arbejde, følger de børnene over i Lille Børner. Det er Svanholms vuggestue og børnehave. Ved at de har deres egen daginstitution på godset, undgår børnefamilierne at blive stressede om morgenen.

Ulla er utrolig (*ked af | **glad for** | lige glad | lyst til*) at bo på Svanholm. Her er mange af hendes drømme gået i (*opløsning | dvæle | **opfyldelse** | stå*). Alligevel tænker hun på at melde sig ud af kollektivet, for hun og hendes partner har lyst til at flytte sammen. De er kolleger og arbejder på den samme skole, men de vil også gerne være sammen i deres fritid.

”Han bor i et yndigt hus med udsigt over marker og Roskilde Fjord. Hans paradys. (*Desværre | Selvfølgelig | **Heldigvis** | Tilfældigt*) ligger det i nærheden af Svanholm, så vi vil stadig kunne besøge vores gode venner – og købe økologiske gulerødder i gårdbutikken.”

Fokus på stavning (Diktat)

Diktat er en god måde at træne retskrivning på. Og kursisterne elsker den form for indlæring, hvor de hurtigt kan tjekke, om de kan huske ordene eller ej. Diktater indskærper også kursisters morfologiske opmærksomhed på ordklasserne og deres bøjning.

1. Ulla talte med sin **___daværende___** mand om sine problemer og overvejelser.
2. ”Jeg besluttede at rejse til Nicaragua og arbejde der som **___ulandsfrivillig___**.”
3. Så jeg tog den lange tur til Mellemamerika sammen med 25 andre **___danskere___**.
4. Det blev en fantastisk **___oplevelse___**.
5. Jeg fik ikke løn under mit **___ophold___**, for det var frivilligt arbejde.
6. Vi **___byggede___** en skole i en lille landsby og boede hos de lokale familier.
7. Det var **___vidunderligt___** at være en del af en familie med otte børn i en lille hytte uden el og vand langt fra vestens materialisme.
8. Efter et halvt år **___vendte___** Ulla tilbage til Danmark.
9. Og et år senere blev hun og hendes mand **___skilt___**.
10. Det var ikke nogen enkel **___proces___**.
11. I flere år efter **___skilsmissen___** havde vi svært ved at snakke sammen.
12. Men nu har vi hver især **___fundet___** en ny partner, og vi kan godt hygge os sammen alle fire.
13. Jeg har et tæt forhold til alle mine børn og **___børnebørn___**.
14. Jeg besøger dem tit, og de kan godt lide at **___besøge___** mig på Svanholm.
15. Der er mange **___spændende___** ting, de kan lave her.
16. Deltage i arbejdet i **___markerne___** eller skoven,
17. fiske i søerne eller i **___fjorden___** eller gå ture i den smukke natur.
18. Vi tager os også en **___ridetur___** en gang imellem på nogle af vores heste.
19. Så mine børn har lige fra starten **___syntes___**, at det var en god ide,
20. at jeg **___flyttede___** til Svanholm.

Fokus på skrivning

Opgaver, hvor man skal svare på en mail, bruges i forskellige sammenhænge til både modultestning og prøverne i dansk. Lær kursisterne at svare præcist på den stillede opgave og de understregede spørgsmål.

DANSKE UDVANDRERE

Danske udvandrere

Denne øvelse laves som det allerførste, dvs. inden der tages hul på teksterne om *danske udvandrere*. Øvelsen skal sætte gang i tanker og snak om hele emnet, som behandles i kapitlet.

Den enkelte kursist starter med at arbejde med sine egne tanker om emnet, og til sidst laves der i grupper en mindmap over emnet danske udvandrere for at visualisere forskellige delelementer af emnet.

Vi har bevidst valgt ikke at opstille en form for facitliste til denne øvelse, da den kan løses på mange måder alt efter kursisternes faglige niveau. Det vigtigste i øvelsen er, at der dannes en forforståelse af det emne, der nu skal tages fat på.

Øvelser til læseteksten: "Mors familie var landmænd i Jylland"

Fokus på ordforråd (Ordkendskab)

Det kan indlæres og tilegnes på mange måder. Vi har bestræbt os på at lave forskellige typer øvelser, som har fokus på ordforrådsudvidelse og ordkendskab:

- Kollokationer (faste ordforbindelser) – find de ord, der hænger sammen.
- Find synonymmer (ord, der ligner hinanden i betydning).
- Find antonymer (ord med den modsatte betydning).
- Ordfamilier (find det ord, der ikke passer til det semantiske felt).
- Nuancer i sprogbrug (find ordenes kraft).
- Faste udtryk.

Arbejd også med forskel i ordklasserne. Kursisterne skal være opmærksomme på ordenes sprogbrug på forskellige niveauer:

- Det semantiske.
- Det morfologiske.
- Det syntaktiske.

Kursisterne får som hjemmearbejde at læse teksten i sin fulde længde og lægge mærke til de ord og udtryk, som de ikke kender.

Derefter kommer der en ordforrådsøvelse på klassen, eventuelt i par. Fokus er på indlæring af nye ord og udtryk samt nuancering af kursisternes eksisterende ordforråd og overførelse af passivt vokabular til aktivt. Kursisterne skal tilegne sig ordene og begynde at bruge dem aktivt, også i andre sammenhænge end tekstens. Derfor er det nyttigt at lave forskellige øvelser, som øger kursisternes klassificeringsmuligheder af ord og dermed 'lagring' på 'de rigtige hylder' i hukommelsen. Øvelserne omfatter synonymer (ord med samme betydning), antonymer (ord med modsat betydning) og kollokationer (naboordsforbindelser).

Læs teksten igen derefter, og snak om, hvorvidt kursisterne har forstået ordene rigtigt, eller om der stadig er nogle steder, hvor ordene er svære at forstå i den kontekst, de står i. Skriv derefter et referat af teksten på baggrund af nøgleord. Det kan være individuelt arbejde eller pararbejde.

Fokus på grammatik (Adjektiver)

Læreren kan eventuelt repetere bøjningsregler for adjektiver i forhold til substantiver og deres funktion i sætningen. Snak om adjektivernes -t-form og -e-form. Hvordan bruges de? Snak om de funktionelle forskelle mellem adjektiver og adverbier. Adjektiver beskriver substantiver, hvor adverbier beskriver verber.

Snak også om participier/verbale tillægsformer – aktive og passive. Hvad er deres funktion i sproget, og hvordan bruges de? Lav indsætningsøvelsen om adjektiver individuelt, sæt jer derefter i par, sammenlign resultaterne, og snak om forskellige løsninger. Saml op i plenum.

FACIT:

Solnedgang forbinder vi ofte med romantik eller som en inspirationskilde til poesien, billedkunsten eller til en sangtekst – men også med en **trist** afsked med dagen, vinkende og **træt**. Det er nok det **sidstnævnte**, jeg vil forbinde plejehjemmet *Solnedgang* i Tres Arroyos med. Her har 87- **årige** Irma Henriksen sit hjem. Ejendommen ligner **fuldstændigt** et dansk plejehjem, som vi kender det fra en hvilken som helst

dansk by. Det **røde** murstenshus blev bygget i begyndelsen af 1970'erne, tegnet og finansieret af de beboere, som bor her nu og er efterkommere af **hollandske** og **danske** indvandrere. Det vil **sikkert** også være plejehjem for kommende generationer af argentinere med **danske** og **hollandske** rødder. Men der vil være en **tydelig** forskel. De **næste** generationer taler ikke hollandsk eller dansk som de nuværende beboere.

Find seks participier i teksten (tre aktive og tre passive). Hvilken funktion har de i sætningen? Lad kursisterne komme med flere eksempler på participier i de forskellige funktioner.

Vinkende (akt.), bygget (pas.), tegnet (pas.), finansieret (pas), kommende (akt.), nuværende (akt.).

Fokus på udtale (Sætningstryk)

Prosodi (sætningstryk, rytme, pauser, ordtryk, vokallængde, stød, intonation) er et af de sværeste områder i dansk. Dansk prosodi kendetegnes ved, at dansk er et trykrytmisk sprog, hvor man taler i enheder med et enhedstryk, dvs. der skal gå lige lang tid imellem de trykstærke stavelser i en sætning (isokroni), og man udtaler de tryksvage stavelser/ord hurtigere og mindre tydeligt. Det er meget usædvanligt for mange sprog. Derfor bliver kursisterne ofte usikre på, hvordan de skal læse op eller tale i forhold til trykkene.

Det er en svær, men en mulig opgave at lære kursisterne at sætte trykkene rigtigt. Øvelsen går ud på, at kursisterne sætter tryk på de ord, som, de tror, er vigtige i kommunikationen, fx substantiver, numeralier, adjektiver, adverbier og betydningsfulde verber (ordklasser, der altid har tryk i neutrale ytringer). Alle andre, altså funktionsord – artikler, pronomener, hjælpeverber, modalverber – har ikke tryk i de neutrale ytringer (dvs. ikke affekterede eller fremhævede af emphatisk tryk).

Læs teksten op for kursisterne, lad dem gentage den i kor, og snak om de steder, hvor der er tvivl (frasalverber og faste udtryk volder især problemer). Sæt trykstreger over de ord, som er trykstærke, og forklar, at funktionsordene må udtales

hurtigere, for der er kun ét tryk per enhed. Derfor er der så mange reduktioner/assimilationer i danske sætninger. Lad kursisterne læse op, først i par, så individuelt, og ret til i forhold til facit.

Skråstregerne i facitteksten betyder pauser umiddelbart efter de trykstærke ord eller imellem enheder med enhedstryk. Gør kursisterne opmærksomme på, at pauser er lige så vigtige i kommunikationen som tryk. Vær også opmærksom på lange og korte vokaler samt reduktioner og assimilationer (også over ordgrænserne).

FACIT:

Irma Henriksen/ sidder/ i sin gyngestol/ i pejsestuen/ og strikker/. Hun har hele/ dagen/ klaget/ over vejret/.

Irma/ vil helst/ være/ i en/ af husets/ fem/ stuer/, hvor hun er sikker på/, at solen/ skinner/ ind/.

Hun har gigt/, og solen/ er, hvad/ hun har brug for/.

”Jeg kan tale dansk/, hvis du vil have det/, men du skal også/ vide/, at jeg kan komme til/ at blande/ sprogene/.

Det sker/ tit/, at jeg går over/ i spansk/, som jo er mit modersmål/.

Alt/ det/, som jeg ikke/ er i stand/ til at fortælle/, kan du spørge/ min datter/ om/.

Jeg er sikker på/, at hun er i stand/ til at fortælle meget/ mere/, men vær forberedt på/, at hun ikke/ taler dansk/.”

Og så/ vil Irma/ gerne/ vide/, hvordan/ det står til/ i Danmark/.

Jeg fortæller hende/ med ganske/ få/ ord/, at det står godt/ til/ i Danmark/, og at vi er gået ind/ i efteråret/, hvor det regner/ meget/.

Hun peger/ ud/ i haven/ og minder mig om/, at foråret/ lige/ er begyndt/ i Argentina/.

Fokus på tekstsammenhæng

Øvelsen lærer kursisterne at være opmærksomme på tekstens opbygning og sammenhæng, dvs. diskursiv kompetence. Kan kursisterne se og forstå ’den røde tråd’ i teksten – kohærens – den psykologiske forbindelse, man implicit skaber i hovedet, og kan kursisterne gøre brug af de rigtige markører, der eksplicit sprogligt skaber den sammenhæng – kohæesion?

Der er altid to-tre distraktorer, dvs. ord man ikke skal bruge, i boksen ligesom i de modultestopgaver, som tester kursisters læsefærdighed og læseforståelse.

Lav den som en individuel opgave i undervisningstiden og saml op bagefter ved at bede kursisterne om at læse teksten op én sætning ad gangen på skift. Da øvelsen er fra samme tekst om Irma Henriksen, må kursisterne ikke se i teksten.

FACIT:

Irma vil helst have, at samtalen fortsætter inde på **hendes** værelse, **hvor** hun ellers kun lader sine børn og børnebørn komme. **Derinde** gentager hun, at **hun** kan risikere at huske noget af **sit** lange liv forkert, og at jeg naturligvis er velkommen til at kontakte **hendes** datter.

”**Min** mor var barn, **da** mine bedsteforældre flyttede til Argentina. Mors familie var landmænd i Jylland, **og** der var noget med, at bønderne ikke havde **det** så godt i Danmark. Det var **simpelthen** på grund af de økonomiske problemer, **de** rejste hertil.

Min mor må have været omkring 12 år gammel. Familien fik tildelt et stykke jord her i Tres Arroyos, og **senere** udvidede de gården. **Der** er noget med, at min mor som barn hjalp til på gården. **Sådan** var det jo dengang. Men hun lærte altså **alligevel** at tale perfekt spansk i modsætning til **sin** egen mor, **altså** min mormor, som aldrig helt fik lært sproget. Det helt fantastiske var jo, at mange danske indvandrere **dengang** bosatte sig i nærheden af hinanden, hvor de var hinanden til stor hjælp for **deres** lille samfund.”

Fokus på ordforråd

Øvelsen skal give kursisterne mulighed for at tjekke, om de har tilegnet sig de ord og udtryk om emnet, som de arbejdede med.

FACIT:

Irma kan ikke huske mange af de spændende (*opgaver* | **beretninger** | *spørgsmål* | *film*) om morens første tid i Argentina, og hun (**ærgres sig** | *dummer sig* | *glæder sig* | *erindrer*) i den grad over, at hun ikke skrev dem ned. Men hun kan tydeligt huske, at det var (*lige gyldigt* | *interessant* | *let* | **vigtigt**) for bedsteforældrene, at de talte dansk med deres børn, og at alle de danske (*middage* | **høj-tider** | *fordele* | *overraskelser*) og familietraditioner blev overholdt

(*evig og altid* | *alle og enhver* | **til punkt og prikke** | *overhovedet ikke*).

”Som ung blev min mor gift med en ung mand fra en anden dansk familie, hvis forældre også havde en stor gård – en familie, som vores familie tit (*skændtes med* | *oplevede* | *ikke kendte* | **kom sammen med**). Det (**blev** | *bliver* | *er blevet* | *var blevet*) et dejligt ægteskab.” Væggene i Irmas lille værelse er pyntet med det kongelige porcelæn og møbleret med en seng og møbler fra hendes tidligere hjem, cirka 50 km fra plejehjemmet.

Blandt de (*afskårne* | *indviklede* | *forbudte* | **medbragte**) møbler er en stol, som betyder særligt meget for Irma. En stol, som hun har (*glemt* | **arvet** | *lavet* | *farvet*) efter sine forældre, der fik den fra Danmark. Irma snakker længe om stolen og fortæller, at hun ikke har været i Danmark, (*før* | *inden* | **siden** | *dengang*) hun som 16-årig sammen med sine forældre og tre søskende besøgte familien i Jylland.

Irma bliver født på gården i Tres Arroyos som det første barn, og derefter (**følger** | *fortsætte* | *begynder* | *slutter*) tre mere. Hun beskriver længe hjemmet, gården og skolen, hun har gået på, og hun er (*ked af* | *ligegladd med* | *overrasket over* | **glad for**), at en af hendes brødre driver gården videre. Den er (*altid* | *alligevel* | *af og til* | **efterhånden**) vokset så meget, at han beskæftiger flere medarbejdere. (**Stoltheden** | *undren* | *frygten* | *misundelsen*) over barndomshjemmet, brødrene og deres (*tilhængere* | *forgængere* | **efterkommere** | *fodgængere*) giver samtalen styrke.

”Min mor fortalte os om vigtigheden af, at familien var i meget tæt kontakt med andre danskere her (*og der* | **i omegnen** | *fra nær og fjern* | *i Danmark*) og betydningen af danskheden, som vi på en eller anden måde skulle (*begræde* | *benåde* | **bevare** | *beundre*). Jeg kan huske, at mine forældre fik tilsendt bøger og tidsskrifter fra Danmark og mange (*håndskrevet* | **håndskrevne** | *håndskrivende* | *håndskreven*) breve. Alle disse skulle hjælpe os med at tale dansk derhjemme. Min far havde sine egne regler og var opsat (**på** | *til* | *over* | *for*), at vi absolut skulle være danske, specielt (*da* | *som* | *hvor* | **når**) det var jul, påske og ved andre højtider.”

”Jeg kan også huske, at vi (*aldrig* | **en gang imellem** | *omsider* | *samtidig*) sang danske sange, som, de mente, var en god dansk

tradition. Senere syntes begge mine forældre, at det var (*forbudt*, *underligt* | *morsomt* | **helt i orden**), at jeg gik i en argentinsk skole og fik en normal argentinsk ungdom. Men da jeg startede i 3. klasse, fik jeg (*tiltale* | **besked** | *lov* | *tvivl*) på, at jeg fremover også skulle (*opleve* | *afgive* | **modtage** | *forsøge*) undervisning i dansk. En dansktalende privatlærer, som min far kendte, kom forbi gården en gang om ugen og underviste mig og mine søskende i dansk. Det var jeg ikke forberedt på. Det gik (*mon* | *modsat* | **vist** | *fortsat*) heller ikke særlig godt.”

Øvelser til læseteksten: ”Dansk ved et tilfælde”

Fokus på læseforståelse

Øvelsen er træning i indholdslæsning og søgning efter information. Kursisterne læser teksten i bogen, svarer skriftligt på de ti spørgsmål til teksten og forbereder et mundtligt referat af 1-2 minutters varighed. Der må gerne bruges stikord til referatet, men referatet gives med lukket bog.

Fokus på ordforråd

Find ordene/udtrykkene: Kursisterne skal i teksten finde *interessante* og *nyttige* ord og udtryk og forklare dem ud fra konteksten. Bagefter finder kursisterne selv på nye sætninger, hvor udtrykkene kan bruges i daglig tale – både mundtligt og skriftligt. Det er vigtigt, at der sættes god tid af til at lave eksempler, så alle får udtrykkene ind under huden og dermed bliver i stand til at bruge dem en anden gang.

Find antonymer og synonymer: Formålet med øvelsen er at stimulere og udvide kursisternes ordforråd. Først findes ordet i teksten, hvorefter ordets betydning diskuteres – i grupper eller på klassen. Dernæst ledes tanker hen på, hvordan man kan sige det samme med et andet ord (et synonym) eller det modsatte (med et antonym). Hvis man ser bort fra konteksten og ser på ordet isoleret, kan det måske også have andre betydninger. Ordene i øvelsen kan være ord fra alle ordklasser.

Fokus på skrivning

Øvelsen går ud på at skrive en mail, hvis indhold skal bygge på viden, som kursisterne har fået ved at arbejde med teksten om Anna Gomez. Skriveopgaven kan gives som hjemmearbejde eller som individuelt arbejde eller pararbejde i undervisningstiden. Afsæt da ca. 45-60 min. til skrivningen.

Uanset hvor skriveopgaven laves, er det en god idé at læse **situationen** igennem sammen, så det sikres, at alle har forstået mailens formål, inden skrivningen starter. Da mange eksamens-mails er bygget op på samme måde, er det også god eksamenstræning at lære kursisterne vigtigheden af at læse og forstå opgaven til fulde inden skrivningen.

Øvelser til lytteteksten: "Tog drømmens vej over Atlanten"

Teksten "Tog drømmens vej over Atlanten" er kun tænkt til brug ved lytteøvelser og mundtlige opgaver og findes derfor kun her i Lærervejledningen.

"Tog drømmens vej over Atlanten"

Karl, 92 år, pensionist

Da Karl Henriksen var 25 år – i 1937 – handlede det først og fremmest om at komme væk fra arbejdsløsheden i Esbjerg. Det var ikke så vigtigt, om turen gik til industrilandet Tyskland, hvor en del af hans kammerater allerede var rejst hen, eller til et andet sted i verden, hvor hans uddannelse som maskinmester kunne bruges. Det blev i Argentina, at den nu 92-årige Karl slog sig ned.

"Jeg må indrømme, at aftenturene på Esbjerg Havn ofte var præget af drømmen om at tage flugten til USA. Det var ikke noget, jeg sagde højt. Alle vidste, at turen over Atlanten ville splitte familie og venskaber. Det var så utænkeligt at tænke så langt – også økonomisk. Det var ikke noget, man bare lige gjorde. På den anden side var udvandringen for os unge både en form for nytænkning og løsrivelsesproces, og tanken om at komme væk fra fattigdom og elendighed var smuk. I det mindste kunne man bare gemme sig et andet sted i verden.

Skjule den fattigdom, som min generation led under. Sådan tænkte mange af mine venner dengang, men for mig handlede flugten mere om at genfinde mig selv og at gå drømmenes vej," fortæller Karl Henriksen.

En aften tager drømmen mere form, da et engelsk dampskib lægger til i Esbjerg Havn. Karl tilbyder sig straks som frivillig havnearbejder. Nok mest for at komme ombord på det store skib, som allerede på det tidspunkt havde fragtet mange af hans venner ud i verden, de fleste til USA.

"Det fik jeg lov til, og det var jeg taknemmelig for. I mellemtiden kom jeg i kontakt med en maskinmester ombord på skibet. Jeg fortalte ham, at jeg var udlært hos en erfaren maskinmester og nu var arbejdsløs. I starten tog han mig ikke alvorligt, men kort efter vores møde tog han mig med ned i maskinrummet og testede mig med en masse spørgsmål. Jeg talte ikke nok engelsk, men gjorde mit bedste for at bestå prøven. Han sagde ikke noget om, hvorvidt jeg havde bestået den, men klappede mig på ryggen og rystede på hovedet. Det var så det, tænkte jeg," siger Karl og gør tegn til, at han vil op at stå.

Karl klager over kroppen, som ikke rigtig har fundet sin oprindelige rytme efter en hård influenza. Han mener selv, at han er bedst til at tale, mens han går. Kort efter begynder han at tale spansk. Jeg minder ham om vores aftale om, at interviewet skal foregå på dansk. Efter en lang tænkepause fortsætter Karl.

Sommerfuglene ville ud

"Sent om aftenen kom jeg hjem og fortalte for første gang mine forældre om drømmen. De var begge uforstående over for mine store planer med livet og tog samtalen meget afslappet. Jeg gav ikke op. Allerede næste morgen mødte jeg op på kajen igen og ville snakke under fire øjne. Jeg kan tydeligt huske øjeblikket. Det var, som om sommerfuglene i min mave var ved at presse sig ud igennem min brystkasse. Jeg var pludselig omringet af en smuk følelse af frihed og flugt."

Maskinmesteren på dampskibet har godt nyt til Karl. Efter et kort møde med kaptajnen underskriver Karl uden tøven en treårig

kontrakt. Det første år uden løn og resten af tiden for et rimeligt beløb, som Karl ikke præcist kan huske. Efter et øjeblikks tavshed fortæller han, at han næsten er sikker på, at kontrakten ligger et eller andet sted i hans kuffert, og spørger, om han skal finde den. Vi bliver enige om, at vi måske kan bruge en kopi af kontrakten. I mellemtiden glemmer Karl, hvor han slap, og beder mig om at fortælle, hvor langt vi er kommet.

”Jeg fik straks besked på, at skibet skulle sejle ugen efter. Vi skulle først til Italien og derfra til Spanien. Mere kunne de ikke fortælle om ruten. Og det var ikke sikkert, at vi kom tilbage til Esbjerg, fortalte kaptajnen. Jeg var indforstået med alt og havde ikke engang læst kontrakten, som jeg lige havde skrevet under på. Jeg havde ganske enkelt ikke tid. Jeg skulle hjem og pakke og bruge resten af ugen på at sige farvel til venner og familie.”

Derhjemme venter en far, som på ingen måde vil acceptere sønnens flugt fra barndomshjemmet, hvorimod hans søskende og mor ser mere optimistisk på det hele. Faren er så sur, at der slet ikke kan blive tale om lommepenge.

”Jeg delte værelse med to af mine yngre brødre. Hele aftenen lå jeg i min seng og fortalte om den store verden, som lå lige uden for Esbjerg og ventede på mig. På et tidspunkt kom min mor ind. Hun var tydeligt såret over den måde, som min far havde behandlet mig på. Med tårer i øjnene fortalte hun mig, at hun havde en lille opsparing, som jeg kunne regne med. Jeg kan ikke huske, hvor længe hun blev ved min seng. På et tidspunkt, da jeg vågnede, sad hun stadig på stolen og kiggede på mig,” fortæller Karl og spørger, om vi skal sætte os ned.

Karl får igen svært ved at huske detaljerne, men kort efter bliver vi enige om, hvor vi slap. På det tidspunkt fortæller han en masse om sin mor, som han mister kort efter flugten fra Esbjerg.

... Og så sejlede vi

”Jeg tog af sted, og alle vinkede. Mine venner og familie, men desværre ikke min far. ’Han er sur,’ hviskede min mor til mig. ’Det skal nok blive godt igen!’ Jeg kan ikke huske, om

jeg var ked af, at min far ikke havde sagt farvel til mig. Det kan jeg simpelthen ikke. Måske var jeg ked af det og måske ikke, men jeg kan tydeligt huske min søster. Lige inden afrejsen kom hun hen til mig og sagde: ’Jeg vil savne dig!’ Jeg tror, at hun gentog det flere gange. Og så gav hun mig sine lommepenge. Jeg kan ikke huske hvor mange, men der var en del. Og så sejlede vi. Mit hjem var nu maskinrummet sammen med de andre: en tysker, som kunne tale lidt dansk, og ellers tre englændere, alle i begyndelsen af tyverne og ugifte.”

Karl var godt klar over, at han ville blive sat af, hvis han ikke kunne overkomme opgaven. ”Det stod i kontrakten,” siger han og fortæller, at han heller ikke måtte blive syg eller på anden måde forsømme jobbet.

”Der var ikke en arbejdsdag som sådan. Vi var på arbejde hele tiden. Om natten sov vi på skift, ligesom når vi skulle spise. En tysk kollega, som undervejs fik lungebetændelse, blev sat af i Spanien uden løn. Vi indsamlede en klat penge til ham, så han ikke endte på gaden. Jeg ved ikke, om han overlevede. Sådan var det,” siger Karl og gør mig opmærksom på, at det er kaffetid i plejehjemmets solstue.

Han fortæller stolt, at de en gang om ugen til eftermiddagskaffen får dansk lagkage, og at kokkepigen, som har danske rødder, har været på et langt ophold i Danmark, hvor hun blandt andet har lært at lave dansk mad. Det er ikke, fordi Karl synes specielt godt om dansk mad, men det betyder alligevel meget, at nogle af retterne er danske. Han kan også godt lide lagkagen, fordi den på mange måder minder ham om barndomshjemmet i Esbjerg – ikke mindst pynten med det danske flag og de danske farver.

Rømmer skibet i Buenos Aires

”Forholdene ombord på skibet var meget elendige. Vi havde mistet en mand mere, og mine drømme om frihed og rigdom var ved at tage en mere realistisk form. Jeg var i den grad i tvivl. Nu vidste jeg, at jeg ikke kunne bruge et liv i skibets maskinrum i kulde og røg. Kort sagt var forholdene umenneskelige. For første gang tænkte jeg på min far. Han havde måske ret, da han sagde, at man var ude på at udnytte

min arbejdskraft på det skib, der skulle være med til at give mig frihed.”

Karl laver en hemmelig aftale med sin dansktalende, tyske kollega om at hoppe af i Argentina.

”På det tidspunkt havde vi sejlet i et år, og det var meget lang tid i forhold til de arbejdsforhold, vi levede under. Men vores plan skulle ikke siges højt, hvilket også viste sig at være vores redning. Pludselig havde vi en ny drøm, og det gjorde ikke noget, om vi blev lidt syge og arbejdede hårdt. Det var nu i vores interesse, at de maskiner, vi passede, skulle fungere hele tiden, og at de helst skulle køre stærkere. Min tyske kollega fortalte mig, at han kendte nogle tyskere i Argentina, som kunne hjælpe os i gang med et eller andet, og jeg fortalte ham, at der også var danske indvandrere i landet.”

Præcis halvandet år efter afgang fra Esbjerg Havn ankommer skibet til Buenos Aires. Samme aften, hvor skibet lægger til, stikker Karl og hans tyske kollega af. De forsvinder i byens gader og finder et tyskejet hotel. Det er første gang, Karl får brug for morens og søsterens penge. De holder sig i ro på hotellet i en uge. I mellemtiden bliver hans tyske kollega syg og indlagt, men bliver senere rask igen.

”Det var svært for mig at forstå, at det kun var halvandet år, siden jeg var rejst fra Esbjerg. Det føltes ellers, som om der var gået mange år, siden jeg sidst havde set min familie og byen, som jeg holdt meget af. Mærkeligt nok havde jeg fået gråt hår. Med andre ord lignede jeg en på 50. Jeg er sikker på, at min mor ikke ville have genkendt sin 27-årige søn. Jeg sendte straks et postkort til familien. Det havde jeg også gjort to gange ombord på skibet, men de mere erfarne fortalte mig, at disse kort aldrig blev sendt af skibets ledelse. Det viste sig senere at være korrekt.”

Mens Karl leder efter danskere i det store indvandrerparadis, kommer han i kontakt med en hollandsk smed, som laver landbrugsmaskiner. Karl påstår, at han godt kan hjælpe ham med den uddannelse, han har. Deres korte møde ender godt. Karl bliver

ansat til en fornuftig løn og får blandt andet lov til at sove på værkstedet uden at betale husleje:

”Det var alle tiders. Alle tiders! Nu levede jeg under menneskelige forhold igen. Jeg havde en seng, tøj og mad, og så var jeg ung. Det var i sig selv nok til at være glad. Det var også på det tidspunkt, at det gik op for mig, at jeg var kommet mine drømme nær. I løbet af kort tid lærte jeg byen at kende. De mange ansigtsfarver i bybilledet var fantastiske, hele verden var nærmest samlet ét sted. Jeg fandt hurtigt ud af, at langt de fleste danskere, ja næsten alle, boede i og omkring tre andre byer et godt stykke fra hovedstaden. Det er nu ikke en hemmelighed, at jeg gerne ville bo så tæt på danskere som muligt. Jeg ved ikke, hvorfor jeg tænkte sådan, men det var jo en selvfølge, sagde jeg dengang. I min første sommerferie opsøgte jeg danskerne og fandt ud af, at langt de fleste arbejdede som landmænd. Jeg fik også tilbudt arbejde på en gård, men jeg takkede nej. Jeg kunne ikke rigtig forestille mig et liv på landet. Jeg var en bydreng!”

Pigen med de hvide kjoler

Karl vender tilbage til hovedstaden og skriver et langt brev til forældrene om ’indvandrerens paradis’. Han skriver blandt andet, at han har truffet sit valg om at bosætte sig i landet, og at han snart vil stifte familie.

”Det var også på det tidspunkt, jeg traf en italiensk pige, som jeg et halvt år senere blev gift med,” siger Karl og klager over gigtsmerter i det meste af kroppen.

Han rejser sig op og siger, at vi godt kan fortsætte interviewet inde på hans værelse. Da vi kommer derind, peger han på reolen med bøger og mapper og beder mig om at tage et fotoalbum:

”Det er billeder fra dengang,” siger han og spørger, om han må lægge sig lidt, mens jeg kigger i albummet.

Mens jeg bladrer i de mange sort-hvide billeder, fortæller Karl med en halvsøvnig stemme, at pigen med de hvide kjoler er hende, han som 27-årig giftede sig med:

”Det store problem var nok, at jeg ikke beherskede spansk helt perfekt. På en eller anden måde gik det alt for langsomt med at lære sproget. Jeg var heldig med, at hun talte lidt engelsk. Det var ikke, fordi jeg var specielt god til engelsk, men det var nok til, at vi kunne kommunikere,” siger Karl og rejser sig op fra sengen og spørger, om jeg vil dele en halv flaske rødvin med ham – en flaske, han fik af sit barnebarn for ikke så længe siden.

”I starten var hendes forældre imod vores forhold og med god ret! For det var jo sådan, at mange af de unge europæiske mænd tog tilbage til Europa og efterlod de unge piger med børn. Jeg blev derfor nærmest afhørt af faren. Jeg kan tydeligt huske, at han også spurgte en del ind til mit forhold til katolicismen. Jeg var jo døbt protestant som en del af min opdragelse, uanset hvor meget eller lidt jeg nu gik op i religion. Jeg svarede ham ganske enkelt, at jeg var forelsket i hans datter, og at jeg havde svært ved at forestille mig et liv uden hende. Det gjorde indtryk, og jeg fik hende, Mona, som jeg har haft et langt liv sammen med. Hun døde for fire år siden i en alder af 81. Vi kunne godt have haft nogle flere år sammen, men sådan skulle det altså ikke være.”

På væggene hos Karl hænger mange billeder; billeder af ham selv, billeder, hvor han står sammen med Mona, og billeder af børn og børnebørn. Alle af sydlandsk udseende, men Karl gør mig straks opmærksom på, at de har blå øjne.

”Det blev til en enkelt tur til Danmark sammen med Mona og vores første barn kort efter 2. Verdenskrig. Det var svært at vedligeholde kontakten til familien i Danmark. Det er meget svært at forstå, men jeg har altså ikke været i Danmark siden. Brevskriverierne fortsatte frem til midten af 1960’erne,” siger Karl og fortæller, at han af og til har savnet Danmark.

”Jeg mente ikke, at det var vigtigt, at mine børn skulle lære dansk. Der var ikke grund til at splitte dem mellem to kulturer, syntes jeg. De var jo argentinere. Mange danskere sendte dengang deres børn til modersmålsundervisning på en privat dansk skole. Det var også i orden, hvis begge forældre

var danske og dyrkede mere dansk kultur end os. Vi gjorde det ikke,” siger Karl, som vedligeholdte sit dansk igennem sit danske netværk.

”Det var altid sjovt at smutte over til Jens, en af mine venner, og snakke lidt om Danmark og få tungen til at køre rundt i danske vokaler. Og så har jeg altid været god til at forsyne mig med danske bøger, i hvert fald de første mange år. Lige nu føles det, som om jeg er flyttet tilbage til Danmark. Jeg bor på et plejehjem sammen med 25 andre danskere, som taler spansk til mig. Men vi lever en mere og mere dansk hverdag her, og ingen af os ved hvorfor. Al dansk smager pludselig bedre, jo mere døden nærmer sig.”

Fokus på lytning

Monolog: Kursisterne skal lytte til teksten fra start til og med ”Jeg fik straks besked på ...”, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til monologteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

Lytningen kan også bruges til dictogloss: Lad kursisterne lytte til teksten minimum to gange, anden gang med nedskrivning af stikord. Til sidst skriver kursisterne et referat af historien i par/små grupper.

Besvarelsene fra grupperne kopieres af læreren og gennemgås/gennemarbejdes eller forbedres på klassen (eventuelt på tavlen).

Dialog: Kursisterne skal lytte til dialogteksten, som findes nedenfor, men inden da læser kursisterne de seks udsagn og svarmulighederne igennem, og eventuelle forståelsesspørgsmål afklares. Dernæst lytter kursisterne til dialogteksten to gange, første gang for at forstå historien i sammenhæng, dernæst for at lytte efter de konkrete, rigtige svar. Til sidst gennemgås svarene, og eventuelle uoverensstemmelser diskuteres. Måske kan det være nødvendigt med en sidste kontrollytning.

I: interviewer

K: Karl

I: Hvornår skulle skibet sejle?

K: Det skulle sejle ugen efter.

I: Og hvor gik turen så hen?

K: Ja, først til Italien og dernæst til Spanien, mere kunne de ikke sige. Og jeg fik ikke engang læst kontrakten. Jeg skulle bare hjem og pakke, da jeg havde fået den i hånden. Og så ellers sige farvel til familie og venner.

I: Hvordan tog familien det?

K: Min far var sur – så sur, at der slet ikke kunne blive tale om lomme penge til rejsen. Men min mor og søskende så mere optimistisk på det hele.

I: Hvordan reagerede din mor på, at din far var sur?

K: Hun var tydeligt såret over den måde, som min far behandlede mig på. Og hun havde en lille opsparing, som hun gav mig.

I: Var din mor slet ikke ked af, at hendes søn rejste væk fra Danmark?

K: Jo, men samtidig var hun som sagt mere optimistisk end min far. Men jeg husker, at hun sad på en stol og kiggede på mig, den aften hun fortalte mig om sin opsparing. Jeg faldt i søvn, og hun sad der stadig, da jeg vågnede igen. Desværre døde min mor kort tid efter min flugt fra Esbjerg.

I: Hvor længe var du ombord på skibet – blev du der kontrakten ud?

K: Nej, forholdene på skibet var meget elendige. Så det endte med, at jeg lavede en hemmelig aftale med min dansktalende, tyske kollega om at hoppe af i Argentina. Men vores plan skulle ikke siges højt, og det blev vores redning. Pludselig havde vi en

ny drøm. Og min tyske kollega fortalte mig, at han kendte nogle tyskere i Argentina, som kunne hjælpe os i gang.

Så præcis halvandet år efter afgang fra Esbjerg ankom skibet til Buenos Aires, og samme aften stak vi af. Her fandt vi et tyskejet hotel, og for første gang fik jeg brug for min mors penge.

På det tidspunkt var jeg 27.

Fokus på læsestrategier

En del af lytteteksten er her brudt op i små stykker, som kursisterne skal sætte sammen i den rigtige rækkefølge. Der er to distraktorer, dvs. to forkerte tekststykker, som ikke skal bruges.

Øvelsens formål er at sætte fokus på kohæsion, dvs. tekstens sproglige sammenhæng. For at blive en god læser er det meget vigtigt at være opmærksom på kohæsion i teksten. Forskellige ord og udtryk fremhæver sammenhængen i teksten og siger noget om, hvordan de enkelte tekstdele og sætninger hænger sammen.

Der kan både være tale om:

- Konjunktioner som fx: *og, men, fordi, da, når, mens, så*.
- Adverbier som fx: *alligevel, aldrig, dog, altså*.
- Ord, der refererer til hinanden, som fx: *jeg – mig, min; Peter – han, ham, hans; katten – den; huset – det; mine forældre – de, dem, deres; jeg og Lasse – vi, os, vores*.

Også tegnsætningen er vigtig. Måske er det et citat (og dermed et citationstegn), som starter i ét tekststykke og afsluttes i et andet.

FACIT:

”... Og så sejlede vi!”

- 4 Og så sejlede vi. Mit hjem var nu sammen med de andre: en tysker, som kunne tale lidt dansk, og ellers tre englændere, alle i begyndelsen af tyverne og ugifte.”
- 8 Han fortæller stolt, at de en gang om ugen til eftermiddagskaffen får dansk lagkage, og at kokkepigen, som har danske rødder, har været på et langt ophold i Danmark, hvor hun blandt andet har lært at lave dansk mad.
- 6 ”Der var ikke en arbejdsdag som sådan. Vi var på arbejde hele tiden. Om natten sov vi på skift, ligesom når vi skulle spise. En

tysk kollega, som undervejs fik lungebetændelse, blev sat af i Spanien uden løn.

- ”Det var svært for mig at forstå, at det kun var halvandet år, siden jeg var rejst fra Esbjerg. Det føltes ellers, som om der var gået mange år, siden jeg sidst havde set min familie og byen, som jeg holdt meget af. Mærkeligt nok havde jeg fået gråt hår.
- 2 Jeg kan ikke huske, om jeg var ked af, at min far ikke havde sagt farvel til mig. Det kan jeg simpelthen ikke. Måske var jeg ked af det og måske ikke, men jeg kan tydeligt huske min søster.
- 9 Det er ikke, fordi Karl synes specielt godt om dansk mad, men det betyder alligevel meget, at nogle af retterne er danske.
- 5 Karl var godt klar over, at han ville blive sat af, hvis han ikke kunne overkomme opgaven. ”Det stod i kontrakten,” siger han og fortæller, at han heller ikke måtte blive syg eller på anden måde forsømme jobbet.
- 1 ”Jeg tog af sted, og alle vinkede. Mine venner og familie, men desværre ikke min far. ’Han er sur,’ hviskede min mor til mig. ’Det skal nok blive godt igen!’
- ”I starten var hendes forældre imod vores forhold og med god ret! For det var jo sådan, at mange af de unge europæiske mænd tog tilbage til Europa og efterlod de unge piger med børn. Jeg blev derfor nærmest afhørt af faren.
- 10 Han kan også godt lide lagkagen, fordi den på mange måder minder ham om barndomshjemmet i Esbjerg – ikke mindst pynten med det danske flag og de danske farver.
- 7 Vi indsamlede en klat penge til ham, så han ikke endte på gaden. Jeg ved ikke, om han overlevede. Sådan var det,” siger Karl og gør mig opmærksom på, at det er kaffetid i plejehjemmets solstue.
- 3 Lige inden afrejsen kom hun hen til mig og sagde: ’Jeg vil savne dig!’ Jeg tror, at hun gentog det flere gange. Og så gav hun mig sine lommepenge. Jeg kan ikke huske hvor mange, men der var en del.

Fokus på interaktion

Der er i øvelsen lagt op til en diskussion af det overordnede emne danske udvandrere – i par eller smågrupper. Kursisterne diskuterer emnet med udgangspunkt i øvelsens fire spørgsmål. Efter diskussionen fremlægger alle par deres synspunkter, og læreren forsøger at holde styr på, hvor der er enighed/ uenighed. Formålet er mundtligt at komme rundt om emnet og se det fra forskellige synsvinkler samt at lære kursisterne turtagning i en diskussion ved at bruge markører som: ”Det har du ret i, men jeg synes ...”, ”Jeg er enig/uenig med dig, men på den anden side ...”. Andre kommunikationsstrategier kan være forståelsestjek og gambitter som: ”mmm”, ”jo”, ”jamen”, ”nej” eller ”Hvad siger du?” og ”Vil du sige det igen?” ved direkte misforståelser.

Hvis kursisterne kan begynde at argumentere for deres mening, specielt ved uenighed med samtalepartneren, skal de lære at bruge: ”Det synes jeg, fordi ...”, ”Jeg tror, at ... fordi ...”, ”Hvad mener du med det? Jeg mener noget andet”.

Selv hvis de er enige, er det stadig vigtigt at kunne sætte ord på sine meninger og holdninger – den mundtlige produktion/output er lige så vigtig som input.

Øvelser til læseteksten: ”Det eksotiske danske køkken”

Fokus på ordforråd (Ordkendskab)

Øvelsen skal øge kursisternes viden og ordforråd inden for emnet. Kursisterne skal indstille sig på at læse teksten og tale om teksten. I par skal kursisterne prøve at arbejde med begreberne, ordkæde og over- og underbegreber. Sæt den generelle betegnelse for underbegreberne i midten af ’Sprogblomsten’.

Fokus på grammatik (Adjektiver)

Læreren kan eventuelt repetere bøjningsregler for adjektiver i forhold til substantiver og deres funktion i sætningen. Snak om adjektivernes -t-form og -e-form. Hvordan bruges de? Snak om de funktionelle forskelle mellem adjektiver og adverbier. Adjektiver beskriver substantiver, hvor adverbier beskriver verber.

Snak også om participier/verbale tillægsformer – aktive og passive. Hvad er deres funktion i sproget, og hvordan bruges de?

Lav eventuelt øvelsen i par.

FACIT:

”Den økonomiske krise i Argentina har ikke gjort det **nemmere** for os, men det ser ud til, at folks købekraft for tiden er **stigende**. Men vi har mistet cirka 20 procent af vores kunder på grund af de **seneste** økonomiske nedture. Det skal også siges, at det er ret **dyrt** at spise her i forhold til mange andre spisesteder. En typisk frokost koster cirka 100 **danske** kroner, hvilket er meget efter **argentinske** forhold. Det er ikke, fordi vi er **bedre** end mange andre spisesteder, men **dyrere** af den grund, at det koster at importere eller producere **diverse** pålæg, som gør, at vi stadigvæk kan kalde os et **dansk** køkken,” siger indehaveren Santiago, som trods de **dårlige** tider har **optimistiske** forventninger til den **kommende** tid.

Hjemmearbejde kan være at læse teksten i sin fulde længde og lægge mærke til de ord og udtryk, som I har arbejdet med i klassen. Hvordan bruges de i teksten? Kursisterne kan sætte streg under nøgleord/stikord i teksten og være forberedte på at genfortælle teksten i klassen på baggrund af disse nøgleord. Det er nyttigt at lære kursisterne at fremhæve de vigtigste ting og droppe detaljerne. Genfortællingen må maks. vare 2 min. Husk, at de skal fortælle med en lukket bog og gerne stå oppe foran klassen. Det indskærper de andres opmærksomhed på den fortællende og det fortalte.

Øvelser til læseteksten: ”Børnene skal kende deres rødder”

Fokus på tekstsammenhæng

For at lære kursisterne at bygge gode tekster op og mestre kompetencen i at skabe sammenhæng (kohærens) og eksplicit vise den sammenhæng ved hjælp af sammenhængsmarkører (kohæ-sion) skal man først lære at være opmærksom på den kompetence og forstå teksternes opbygning. Man skal lære at binde sætningerne sammen inden for samme afsnit (lokalt), inddele teksten i afsnit og binde afsnittene sammen i en tekst (globalt). Vigtigheden af at skabe en god sammenhæng på tekstniveau starter med at henlede kursisters opmærksomhed på dette i andres tekster.

Kursisterne skal finde sammenhængsmarkører i et afsnit af denne tekst og forklare dem for hinanden (pararbejde). Hvad er det for nogle ordklasser – adverbier, konjunktioner, pronomener, faste udtryk osv.? Hvordan skaber de sammenhængen? Det kan fx være: *at, derfor, både ... og ..., en af de vigtigste, også, henholdsvis, fordi, også, der var noget med, at ... så ..., hvor, kort efter, efter fem år, men, i de fem år, derfor, som, kan jeg huske*; samt bestemt form af substantiverne i forfeltet, fx *faren, moren*.

Derefter skal kursisterne læse teksten i sin fulde længde (individuelt), inddele teksten i afsnit og give dem overskrifter. Overskriften skal afspejle det vigtigste, som teksten handler om i hvert afsnit. De kan tjekke op med sidemanden, om der er bedre idéer.

Fokus på ordforråd

Kursisterne arbejder med ordforråd fra teksten og laver selv sætninger med ord og udtryk, som vurderes at være centrale i teksten (individuelt arbejde eller i par).

Fokus på skrivning

Kursisterne skal læse teksten i sin fulde længde og finde ord i teksten, som bærer fortællingen frem, dvs. de såkaldte nøgleord. De hjælper med at gengive tekstens indhold i et referat.

Læreren bør fortælle kursisterne om skrivegenren referat, da der er nogle bestemte regler, man skal overholde, og kursisterne skal huske:

- Kun de vigtigste ting skal med i referatet, ingen detaljer.
- Man skal skrive i 3. person, ingen direkte tale.
- Man må ikke gengive sin egen mening.
- Man skal følge teksten kronologisk, ingen spring i tiden.

Til sidst skal kursisterne skrive et referat af teksten på baggrund af de nøgleord/udtryk, de har fundet. De skal være ekstra opmærksomme på tekstopbygning, inddeling i afsnit, kohæsiionsmarkører (sammenhængsmarkører) og den logiske sammenhæng imellem afsnittene. De kan skrive i undervisningstiden eller hjemme, de må gerne bruge ordbøger og skal skrive minimum 200 ord.